అయిదవ సంపుటము.] [ఒకటవ భాగము.

గ్రంథాలయసర్వస్వము.

ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘపక్షమున సంవత్సరమునకు
ఆఱు భాగములుగఁ బ్రకటింపఁబడు గ్రంథము.

పరబ్రహ్మాత్మికాం దేవీం ♦ భుక్తిముక్తిఫలప్రదాం
ప్రణమ్యస్తౌమితామేవ ♦ జ్ఞానశక్తింసరస్వతీం॥

కార్యస్థానము: బెజవాడ.

బెజవాడ ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యచే ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడియె.

వార్షికమూల్యము. రు 3-౦-౦] ౧౯౨౧. [విడిసంచిక వెల ౦-౮-౦.

రాజపోషకులు

శ్రీ శ్రీరాజా రావు వేంకట కుమార మహీపతి సూర్యారావు బహద్దరుగారు
శ్రీ శ్రీరాజా నాయని వేంకటరంగారావు బహద్దరుగారు
శ్రీ శ్రీ కొల్లంకొండ రాఘవరావుగారు, అగ్రహారందారు

పోషకులు

శ్రీ శ్రీరాజా మోతే గంగరాజు గారు.
శ్రీ శ్రీరాజా గోవింద కృష్ణ యాచేంద్ర బహద్దరుగారు.
శ్రీ శ్రీరాజా కోటగిరి వేంకట కృష్ణారావు బహద్దరుగారు.
శ్రీ శ్రీరాజా చెలికాని లచ్చారావుగారు.
శ్రీ మద్దుల రామయ్యగారి కుమారుడు వేంకట చిన్నంరాజు శ్రేష్ఠిగారు
చిరుగుపాటి వేంకట సుబ్బారావుగారు
శ్రీ లక్ష్మీకాంత పుస్తకభాండాగారము, కొప్పరప్పాడు
నాళం కృష్ణారావుగారు
కుప్పా శ్రీరామశర్మగారు
పోణకా పట్టాభిరామారెడ్డిగారు

అభిమానులు

అడుసుమిల్లి గోపాలకృష్ణయ్యగారు, ప్రొప్రయిటరు.
వద్దిభట్ల వీరయ్యగారు బి.ఏ.,బి.యల్.
అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు గారు బి.ఏ.,బి.యల్.
సూరి వేంకట నరసింహ శాస్త్రిగారు బి.ఏ.
గూడూరి లక్ష్మణరావు గారు బి.ఏ.
అద్దంకి సత్యనారాయణ శర్మగారు
బొడ్డపాటి హనుమంతరావుగారు
చట్టి నరసింహారావుగారు

విన్నపము.

గ్రంథాలయ సోదరులారా !

దైవికములగు అనేక యంతరాముల వలన కడచిన వత్సరమున గ్రంథాలయ సర్వస్వమును సకాలమున బ్రకటింప జాలమైతిమి. క్రిందటి సంచికతో నాల్గవసంపుటము ముగిసినది. ఈ సంచికతో ఐదవసంపుటము ప్రారంభమైనది. ముందునుండియు గ్రంథాలయ సర్వస్వము సకాలమున వెలువడగలదు. మాసపత్రికగ ప్రకటించుటకై ప్రయత్నించుచుంటిమి. విరివిగా పటములనుగూడ జేర్చెదము.

క్రిందటి సంచికతో మీరిచ్చిన చందా పూర్తియైనది. కావున రాబోవు సంచికను సంవత్సర చందా రు 3 లకు వి. పి. గా పంపెదము. స్వీకరించవలెనని ప్రార్థన. ఏకారణముచేతనైన మీకక్కరలేనియెడల, పోష్టుఖర్చులు దండుగ కాకుండ ముందుగా దెలియజేసెదరని ప్రార్థన.

"ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రెస్" అనుపేరుతో ఒక కంపెనీని స్థాపించితిమి; దానియొక్క వివరములు ఈ సంచికయందు ప్రకటింపబడినవి. గ్రంథాలయ సోదరులందరును దానియందు భాగస్వాములై, దేశమునకును తమకును సేవజేసెదరని ప్రార్థించుచున్నాను. ఇంకను వివరములు తెలియగోరువారు నాకు వ్రాయ గోరెదను.

బెజవాడ
౧—౭—౨౧

ఇట్లు విన్నవించు విధేయుడు,
అయ్యంకి వేంకటరమణయ్య.

శ్రీ ప్రబోధమండలి

ఆంధ్రవధూటికి నూతనాలంకారముల గూర్చుటకే ప్రబోధమండలి స్థాపింపఁబడినది. ఇందే యే గ్రంథములు దేశోపయోగములగునో యట్టి గ్రంథములే ప్రతివానికిని దెలియు శైలిని వ్రాయించి ప్రకటింపఁబడును. ఇందు బ్రకటింపఁబడు గ్రంథములన్నియు జనుల విజ్ఞానమునకుఁ దోడ్పడును. దేశభక్తి పరిపూరితహృదయులుగను, సత్కార్యనిరతులుగను, భగవదారాధనపరులుగను జేయును. వేయేల! గ్రంథములఁజూచిన మీకే తెలియగలదు. రెండుమాసముల కొక గ్రంథమువంతున ప్రకటింపబడును. చిత్రపటములు విరివిగా జేర్పబడుచుండును. ప్రతి గ్రంథము చక్కని అట్టబైండు చేయబడును. చందాదారులకు ప్రతిగ్రంథమును ఒకరూపాయి విలువకే ఇయ్యబడును. ఇతరులకు వెల రు ౧-౪-౦ లు.

మొదటి ప్రచురము (అచ్చుపడి సిద్ధముగనున్నది.) } **కర్మయోగము.** { చందాదారులకు 1-0-0 / ఇతరులకు 1-4-0

శ్రీ వివేకానందస్వామి యొక్క ఆంగ్లగ్రంథమునుండి బ్రహ్మశ్రీ మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారిచే భాషాంతరీకరింపబడినది. ఇందు వివేకానందుని పటముగూడ జేర్పబడినది

పిల్లలు, పెద్దలు, వేదాంతులు—వారు వీరు అందరును తప్పక జదువఁదగిన గ్రంథము.

అధ్యాయము ౧. కర్మ: స్వభావము.
" ౨. "ఎవనిస్థానమున వాడుగొప్ప"
" ౩. కర్మరహస్యము.
" ౪. స్వధర్మమననేమి?
అధ్యాయము ౫. లోకోపకారమా?
" ౬. సంగపరిత్యాగమే స్వార్థపరిత్యాగము.
" ౭. మోక్షము.
" ౮. కర్మయోగాదర్శము.

రెండవ ప్రచురము. త్వరలో తయారగును. } **భారతయోధులు** { చందాదారులకు 1-0-0 / ఇతరులకు 1-4-0

భారతవర్ష సంబంధమైన మహాయోధుల చరిత్రములుండును. దేశభక్తి, మాతృభక్తి, పితృభక్తి, రాజభక్తి, భ్రాతృప్రేమ, స్వార్థత్యాగము మొదలగునవి దెలుపుటకీగ్రంథరాజ మరచేతిలోని యద్దమువంటిది. ఒక్కొక్కవ్యక్తి జీవిత మొక్కొక్క మహావిషయమును బోధించును. సందర్భానుసారముగ చిత్రపటములుండును. ఈగ్రంథము ప్రతియాంధ్రుని హస్తమున నుండదగినదనియు, వెల మిగుల స్వల్పమనియు గ్రంథము జూచినవారు దలఁపక మానరు.

వలయువారు ఇట్లు వ్రాయవలెను:—

మేనేజరు, ఆంధ్రపరిషత్తు, బెజవాడ.

విషయసూచిక. ౪

౧ శారదోత్సవము (నాటకము) ౧.
రవీంద్రనాథఠాకూర్.

౨ త్యాగరాజమొదల్యారు ౧౩.
ఆలూరు గురురాజారావుగారు

౩ రాపాక లక్ష్మీపతి కవి ౧౯.
శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు

౪ పొలములు (పద్యములు) ౨౨.
వడ్డాది సుబ్బారాయకవిగారు

౫ గ్రంథ పఠనము ౨౩.

౬ పల్నాటి వీరచరిత్రము ౨౫.
పేటబాపయ్యగారు

౭ విశాఖపట్టణమండల గ్రంథాలయ మహాసభ, విశాఖపట్టణము. ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షుల ఉపన్యాసము ౨౬.
అధ్యక్షుల ఉపన్యాసము ౨౭
తీర్మానములు ౨౮

౮ విశాఖపట్టణ మండల గ్రంథాలయోద్యమము ౨౯
ముద్దా సోమప్ప శాస్త్రిగారు

౯ ఆంధ్ర దేశాభిమాని (పద్యములు) ౩
మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు

౧౦ ముద్దుల నాయెంకి (పద్యములు) „
నండూరి వేంకటసుబ్బారావుగారు.

చిత్రపటములు.

(1) మారెపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు
(2) త్యాగరాజు మొదల్యారు.

ప్రకృతి గ్రంథమాల.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు.

	ఇంతివరకు	చందాదార్లకు
సూర్యకిరణ చికిత్స	0—9—0	0—7—0
తొట్టిస్నానము	0—8—0	0—7—0
మలబద్ధకము	0—8—0	0—6—0

పోస్టేజీ కొనువారే భరించవలెను

ప్రకృతీ నికేతనము.
దంతలూరు అగ్రహారం
కొల్లిపర పోస్టు (గుంటూరు జిల్లా)

సం॥ చందా రు 1-8-0 ఇంగ్లీషు అనుబంధముతో 2-0-0

ప్రకృతి

ఉత్తమప్రతి 3-0-0 ఉత్తమ ప్రతి 4-0-0

ఆంధ్ర, అంగ్ల, ఆరోగ్య మాసపత్రిక. ఇందు మందు లక్కరలేకనే సకల రోగముల నివర్తింప జేయగల స్వాభావిక వైద్య పద్ధతులుండును. తొట్టిస్నానము చేయువారికిది మిక్కిలి ఉపయుక్తమైనది. రోగముల గలిగించు దురభ్యాసముల ఖండించు కథలు, ప్రహసనము లుండును.

చిరునామా:—
మేనేజరు, ప్రకృతి, బెజవాడ.

వందేమాతర ప్రచురములు

1	దేశీయపదము	0—2—
2	దేశీయకీర్తనలు	0—3—
3	స్వరాజ్యభజన కీర్తనలు	0—4—
4	రామదండుపాట	0—3—
5	దేశీయపద్యములు	0—4—

ఒక్కపుస్తకమునకైన వి. పి. ఖర్చు 5 అణాలు అగునుగాన ఒకరూపాయి వెల పుస్తకములకు తక్కువ వి. పి. గా పంపబడ డజన్లకొలది వందలకొలది ప్రతులకు ఆర్డర్ పంపించే వర్తకులకు ప్రచారకులకు కమీషన్ ఇవ్వబడును. తురిమెళ్ల వెంకటసుబ్బారా
గవర్నరుపేట బెజవాడ

స్వరాజ్యధ్వజము.

(నాటకము) పోస్టేజిగాక 0-1
అచ్చుపడి సిద్ధముగనున్నది. ఆలస్యమైన ప్రతులుదొరుకవు: జాతీయకవితామం
బెజవాడ.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్,

బెజవాడ.

(౧౯౧౩ సం. ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టు క్రింద రిజిష్టరు చేయబడినది.)

మూలధనము: రు ౩,౦౦,౦౦౦

ప్రస్తుతము వసూలుచేయు ధనము: రు ౧,౦౦,౦౦౦

భాగము ౧కి రు ౨౫ లు చొప్పున ౧౨,౦౦౦ భాగములుగ విభజింపబడినది. భాగముల సొమ్మును ఈ ప్రకారమియ్యవలెను:—దరఖాస్తుతో రు ౫ లు; అలాటుమెంటు అయినప్పుడు ౫ లు; మిగిలిన సొమ్ము ఒక్కొక్క మాసమునకు తక్కువకాని వ్యవధిగల ౩ వాయిదాలలో ఇయ్యవలయును.

డైరెక్టర్లు

౧ శ్రీ రాజా [illegible],
[illegible], [illegible], [illegible].

౨ [illegible] వేంకట [illegible] శాస్త్రిగారు,
ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘ [illegible] అధ్యక్షులు.
రామమోహన ధర్మ గ్రంథాలయమునకు అధ్యక్షులు, బెజవాడ.

౩ నడింపల్లి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు,
బార్-ఎట్-లా, [illegible], [illegible];
ఆంధ్ర క్షత్రియ [illegible] సంఘమునకు ప్రెసిడెంటు; గుంటూరు.

౪ [illegible] నాగభూషణరావుగారు,
[illegible];
[illegible]; [illegible]; [illegible], [illegible].

౫ శ్రీ కొండూరు వెంకటయ్యగారు,

కార్యదర్శి, శ్రీ వేంకటేశ్వర గ్రంథాలయము;

భూస్వాములు; పెదపాలెం, గుంటూరు జిల్లా.

౬ పురాణం సూరిశాస్త్రిగారు, బి. ఏ.,

భూస్వాములు; [illegible]

౭ బొడ్డపాటి హనుమంతరావుగారు,

కార్యదర్శి, శ్రీ సత్యనారాయణ ... గ్రంథాలయము;

భూస్వాములు; బొడ్డపాడు, కృష్ణాజిల్లా.

౮ పుచ్చా శ్రీరామశర్మగారు,

కార్యదర్శి, ఆర్యబాల సమాజము; భూస్వాములు; పెదపాలెం; గుంటూరుజిల్లా.

౯ అయ్యంకి వేంకట రమణయ్యగారు,

ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయసంఘ గౌరవకార్యదర్శి,

రామమోహన గ్రంథాలయ గౌరవకార్యదర్శి; బెజవాడ.

ఆడిటరు

యస్. భగవాన్ శర్మగారు, ఏ. సి. ఆర్. ఏ. (లండన్);

23 [illegible], రాయపేట, మద్రాసు అండ్ విశాఖపట్నం.

లీగల్ అడ్వయిజరు

తుర్లపాటి వేంకటేశ్వరరావుగారు; బార్-ఎట్-లా.

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు

అయ్యంకి వేంకట రమణయ్యగారు.

రిజిష్టరు ఆఫీసు

బెజవాడ.

విన్నపము

తెనుగు తర్జుమా

భారత జాతికి నవయుగారంభమైనది. నవయుగావిర్భావమున నీజాతి తన యభ్యుదయ మార్గమున గమ్యస్థానముచేరి, విభవాభిరామంబగుటకు జనులయం దాత్మశక్తియు నాత్మగౌరవమును పురికొల్పుచు, వారికి తమ వెనుకటి చరిత్రయందు గర్వమును, భావియభ్యుదయమందు విశ్వాసమును ఉజ్జీవింప జేయవలసియున్నది.

ఇందు కొరకే భారతీయ విజ్ఞానము నభివృద్ధిచేయవలసి యున్నది. మరియు నీ జాతీయ వ్యక్తిత్వమెన్నెన్ని సంస్థలుగ పరిణమించినదో వాని నన్నిటి నుద్ధరింపవలెసియున్నది. కవితామతల్లి నావాహనము చేసి యామె భక్తులసమర్పణలను ప్రచారణ చేయవలసియున్నది. ఆంధ్రవాఙ్మయమునకును, సాంప్రదాయ పారంపర్యమునకును అనుకూలముగ జాతీయ పురాణగాధలను చిత్రించియు, తిక్కన-పోతన-కృష్ణదేవ రాయాది జాతీయవీరులపటములను వ్రాయించియు, ప్రచురింపవలసియున్నది. ప్రస్తుత కాలానుగుణ్యముగ ప్రజాసామాన్యమును తమయొక్క యభిరుచులననుసరించి ప్రత్యేకయేర్పాటులనుచేసి సంతృప్తిపరుపవలసియున్నది. ప్రస్తుతము బడిపిల్లలు చదువునట్టి పుస్తకము లెంతమాత్రము జాతీయవిజ్ఞాన బోధకములుగలేవు; భారతీయబాలురకును బాలికలకును విద్యగరపుపట్ల ప్రాధాన్యము వహింపదగియున్న జాతీయ జీవనము యొక్కయు, సుందరములగుప్రదేశములయొక్కయు చిత్రపటములు గాని, దేశచరిత్రగాని, భారతీయవిజ్ఞానముగాని యందు గాన్పింపవు. భారత జాతీయ నిర్మాణము సిద్ధించి, విజ్ఞానము నిలిచి, వృద్ధిగాంచి, పరిపూర్ణత వహింపవలయునన్న, దేశస్థులైన గ్రంథకర్తలు రచించిన గ్రంథములను దేశస్థులే ప్రచురించి ప్రతిబడిపిల్లవానికిని అందుబాటులోనుంచవలయును.

ఈ కార్యమునకై విశేషముగ గ్రంథములును, చిత్రకళానిర్మాణములును బయలు వెడలవలయును. ఇయ్యది, ముఖ్యముగ అన్ని పనిముట్లతోను పరిపూర్ణముగ సంభారింపబడిన యొక ముద్రణాలయ మూలముననే జరుగదగియున్నది.

ఆంధ్రదేశమున ముద్రణమునకుగల అసౌకర్యములు.

ఆంధ్రదేశమున ముద్రణమునకును ప్రచురణమునకును, పూర్తిగా వసతి తక్కువగానున్నదని ధారాళముగా చెప్పవచ్చును. చెన్నపురియందుగల కొలది తెలుగు ముద్రణాలయములు తమపని

తోనే తీరికలేక యున్నవి; ఇంతేగాక, అక్కడ కూలి చాలాహెచ్చుగానున్నది. ఇక తెలుగుజిల్లాలలో నక్కడక్కడగల ముద్రాక్షరశాల లన్నిటియందును-ఒకటి రెంటిలోదక్క- యంత్రసాహాయ్యము తక్కువగానున్నది. ఇవియైనను "లోకల్ బోర్డులు" "మ్యునిసిపాలిటీలు" "గవర్నమెంటు" —మొదలగువారి పనులతోను, జాబ్ వర్కుతోను తీరికలేకయున్నవి.

ఇట్టిస్థితిలో దేశస్థులైన గ్రంథకర్తలు, ఒక ముద్రాలయమునుండి మరియొకదానికి తిరిగి తిరిగి వేసారి కడ కెట్టులో ఒకగ్రంథమును ముద్రింప గలిగినయెడల, అది చక్కగా నుండక పోవుటయో, సమయమున కందకపోవుటయో, తటస్థించుచున్నది. మరియు ఈ ప్రస్తుతస్థితియందు ఒకరే గ్రంథకర్తలుగను, ముద్రించువారుగను, ప్రచురణచేయువారుగను, అమ్మకము చేయువారునై యుండవలసివచ్చుచున్నది. మీదు మిక్కిలి గ్రంథకర్త తన గ్రంథమును ముద్రించి ప్రచురించుటకు వలయు ద్రవ్యమును తానే సేకరించుకొనవలసియుండుట ప్రాయికముగా నున్నది. ఈస్థితి నూటికి తొంబది తొమ్మిది మందికి దుర్భరముగానుండును.

ముద్రణ మభివృద్ధిజేయుటకు దగిన సావకాశములు.

ఆంధ్రదేశమందు ముద్రణా సౌకర్యాభివృద్ధికి, ఒకపూర్తియైన "టైప్‌ఫౌండరీ" (Type foundry.) అనగా అచ్చువేయుటకు కావలసిన అక్షరములు వగైరాలు పోతపోయు యంత్రాలయము చాలా అవసరము. ఈ యక్షరములు వగైరాలన్నియు ప్రతి ముద్రాక్షరశాలవారును చెన్నపురినుండి విశేష వ్యయ ప్రయాసములతోను - ఆలస్యముగాను- తెచ్చుకొన వలసి వచ్చు చున్నది. చెన్నపురిలో గల "టైప్ ఫౌండరీ" లైనను తెలుగు "టైపు"లను అభివృద్ధి చేయుట కేమియు శ్రద్ధవహించుట లేదు.

ఇతరదేశ భాషలన్నియు అనేక రకములైన "టైపు"లను గలిగియుండగా తెలుగునకు మాత్రము ౬రకముల "టైపులు" మాత్రమే కలవు. ఈ యారు రకములలో నైనను 3 రకములే సులభముగా దొరకును. ఈ మూడురకముల యందైన గ్రంథ ముద్రణమునకు లభించునవి రెండురకములు మాత్రమే. ఈ సందర్భములనుబట్టి పూర్తిగా పనిముట్లు గల "టైపుఫౌండరీ" చాలా లాభకరముగ నుండగలదు.

అనేక రంగులతో "వాల్ పోష్టర్లు" (గోడలమీద అంటించు నాటకముల నోటీసులు సర్కసు నోటీసులు, మందుల ప్రకటనలు మొదలైనవి) అచ్చు వేయుటకును, చిత్రలేఖనములను, ముద్రించుటకును, బొమ్మలను తయారు చేయుటకును, పుస్తకములందు విరివిగా పటములను వేయుటకును, "లిథో ప్రెస్సు" (Litho Press), "హాఫ్ టోన్ ప్రోసెస్" సామానులును ముఖ్యావసరములై యున్నవి.

కేంద్ర ముద్రాక్షరశాల: ఆంధ్రదేశమునకు ముఖ్యావసరము.

ఆంధ్రదేశమునకు కేంద్రస్థానమున "టైపు ఫౌండ్రి" (Type foundry) "లిథో ప్రెస్" (Litho Press) "హాఫ్‌టోన్ ప్రోసెస్" సామానులు (Half-tone process apparatus) వగైరాలతో కూడి యున్న ముద్రాక్షరశాల అత్యంతావశ్యకముగ నున్నది.

మరియు పుస్తకముల ప్రచురణమే గాక దేశపటములు, చిత్రపటములు మొదలగువాని ప్రచురణయు అమ్మకమును జరుపవలసి యున్నది. ఈ కంపెనీవారు నిర్దుష్టములైన ప్రామాణ్య గ్రంథములనే ముద్రించు చుందురు. పుస్తకములు, బొమ్మలు వగైరాలు అచ్చువేసి, అమ్మకముచేయు వ్యాపారము మిక్కిలి లాభకర మైనదే గాని, నష్టము కలుగ జేయున దెంత మాత్రమును గాదు. ఈ పనిని చేయుటకు అనేక కంపెనీలు పెట్టినను కావలసినంతపని గలదు ప్రస్తుత స్థితిగతులను బట్టియు, క్రమవృద్ధి గాంచగల పాఠకుల సంఖ్యను బట్టియు, భారత విజ్ఞానాభి వృద్ధిని బట్టియు, ఈ కంపెనీయొక్క లాభములు విశేషముగ వృద్ధియై తీరవలయును.

ఈ కంపెనీయొక్క వ్యాపారము పెట్టుబడిదారునకు లాభకరముగ నుండుటయేగాక దేశోపయోగమైనదిగ కూడ నున్నది. కాబట్టి ఇందువలన పెట్టుబడిదారునకును దేశమునకు గూడ తాత్కాలికమునసేగాక, కాలాంతరమందుగూడ గలిగెడు ఉపయోగమును బట్టి, ఈ యుద్యమము సర్వజనాదరణీయము కావగియున్నది. కావున ఈ కంపెనీ పైయుద్దేశ్యములతోను "ప్రాస్పెక్టస్ మెమోరాండం" లో వ్యక్తపరచిన యితర యుద్దేశ్యములతోను ప్రారంభింపబడినది.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ.

ఈ కంపెనీ, ప్రస్తుతము బాగాపనిచేయుచున్న బెజవాడ ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్‌ను యావత్తు అప్పు ఆస్తి బాకీలు పరపతి యంత్రములతో సహా రు 20,602-8-0 లకు వెంటనే కొనుటకు నిర్ణయింపబడినది.

సదరు "ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల" ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘము యొక్క సొత్తుఅయి యున్నది. ౧౯౧౯వ సంవత్సరమున చెన్నపట్టణములో జరిగిన ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రతినిధుల మహాసభలో ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘమునకు ముద్రాక్షరశాల నొకదానిని ఏర్పాటుచేయ సంకల్పింపబడినది. కొంతవరకు చందాలుగూడ వసూలు చేయబడినవి. ఆ ప్రకారము వసూలు అయినమొత్తము చాలనందున, కావలసిన సొమ్మును అప్పుగా తీసికొని వచ్చి సదరు ముద్రాక్షరశాలకు అగత్యములగు వస్తువు లన్నియు సంపాదింపబడినవి.

ఇప్పుడు సదరు ముద్రాక్షరశాలను అంతను ఈ కంపెనీవారు తీసికొని పని ప్రారంభింప బడినది.

పైన వివరింపబడిన సదరు క్రియధనములో నుండి రు 3,000ల మొత్తమునకు సరిపోవు పేర్లను ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘమునకు ఇచ్చుట మూలమునను, మిగిలిన క్రియధనములో నుండి ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాలకు 8-5-21 తేదీవరకు ఉండు యావత్తు ఋణములను తీర్చుటకు అంగీకరించుట మూలమునను, ఈ కార్యము జరగినది.

ఎల్లాటుమెంటు.

సదరు ఏర్పాటుప్రకారము వచ్చిన పేర్లతో కలసి రు 10,000 ల విలువగల పేర్లు రాగానే కంపెనీ "పేర్లను" ఎల్లాట్‌మెంటు చేయుటకు ప్రారంభించును.

డైరక్టర్లు.

"ఆర్టికిల్సు ఆఫ్ అసోసియేషను" నిబంధనలప్రకారము కంపెనీలో 40 పేర్లు తీసికొన్నవారు డైరక్టరుపదవికి అర్హులైయుందురు. ప్రతిడైరక్టరును, కంపెనీ మీటింగులకు హాజరైనందుకు ఉచితమగు ప్రయాణపు ఖర్చు తీయబడును. ఏ డైరక్టరైన, కంపెనీకి చేసిన ప్రత్యేకపు సేవకుగాను ప్రతిఫలమును పొందవచ్చును.

మేనేజింగు డైరక్టరు.

అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు కంపెనీ రిజష్టరైన తేదీలగాయతు పదిసంవత్సరములు మేనేజింగు డైరక్టరుగా నుందురు. అటుపిమ్మట తమంతటతామే రాజీనామాయిచ్చిన యెడల గాని, లేక ప్రత్యేక మావిషయమునకై ఏర్పాటుచేయబడిన జనరల్ మీటింగుయొక్క ఎక్స్ట్రార్డినరీ తీర్మానము ప్రకారము తొలగింపబడినపుడు గాని మానుకొనవలయును. మేనేజింగుడైరక్టరునకు డైరక్టరులపుడపుడు నిర్ణయము చేయుప్రకారము గౌరవభృతిని, డిబెంచర్లమీదను ఇతర అప్పులమీదను వడ్డీయున్నూ యంత్రముల మీద నూటికి రు 10 లవంతున బిల్డింగులకు నూటికి రు 2½ లవంతున డిప్రీసియేషనులున్నూ పోను మిగతా నికర లాభములో నూటికి రు 12-8-0ల వంతున కమీషనుయున్నూ ప్రతిఫలముగ ఈయబడును. ఆఫీసుఖర్చులను యావత్తు కంపెనీవారే భరింతురు.

వివిధ విషయములు.

మేనేజింగు డైరెక్టరు వలన ఆమోదింపబడిన దరఖాస్తులమీద నూటికి రు 3 లకు మించని బ్రోకరేజి ఈయబడును.

ఎల్లాటుమెంటు అయిన నాలుగు మాసములలోగా పేరుసర్టిఫికెట్లు తయారగును.

ఎల్లాటుమెంటు అయిన పేర్లకు దఖలా వాయిదాలు చెల్లించనియెడల లోగడ చెల్లించిన మొత్తమును ముదరా ఈయకనే పేర్లు రద్దు చేయబడును.

రిజష్టరు నెం   ' రు   11

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రెస్, లిమిటెడ్.

పేరులకు దరఖాస్తు

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ప్రెస్ డైరెక్టర్లకు

బెజవాడ.

అయ్యా!

పై కంపెనీయొక్క మూలధనమునకుగాను ప్రకటించిన రు 25 ల వాటాలలో నేను వాటాలను పుచ్చుకొనగోరెదను. * వాటా 1 కి రూ 5 లు చొ॥ న రూ   లు డిపాజిట్టు క్రింద మేనేజింగు డైరెక్టరు గారికి చెల్లించియున్నాను. మంజూరు చేసినవెంటనే పేరు 1కి రు 5 లను మిగిలిన వాయిదాలకు ఇవ్వవలసిన మొత్తములను సకాలములో ఇచ్చుటకు అంగీకరించినాను.

♦ సదరు వాటాలయొక్క మొత్తం సొమ్ము రు   లను మేనేజింగు డైరెక్టరు గారికి చెల్లించి యున్నాను.

కంపెనీ ప్రాస్పెక్టసునందు తెలుపబడిన ప్రకారం నేను కోరినన్నియుగాని, దానికంటు తక్కువగాని మీరు మంజూరుచేయు వాటాలను పుచ్చుకొనుటకు నేను సమ్మతించుచున్నాను.

కంపెని యొక్క ప్రాస్పెక్టసు, మెమోరాండం, ఆర్టికిల్స్ ఆఫ్ అసోసియేషన్ల యందు గల నిబంధనలకు నేను లోబడి తమరు యిచ్చినన్నివాటాలకు నా పేరును రిజష్టరు చేసికొనుటకు ఇందుమూలముగా నేను మీకు హక్కును కలుగజేయడమయినది.

సంతకము

పేరు

దరఖాస్తుచేసినది స్త్రీ అయినయెడల }
భర్తయొక్క చిరునామా }

చిరునామా

తేదీ

* సొమ్ము వాయిదాలమీద యివ్వకుండా ఒకేసారి యిచ్చినయెడల ఈవాక్యమును కొట్టివేయవలెను.

♦ సొమ్ముఅంతా ఒకేసారి ఇవ్వక, వాయిదాలమీద యివ్వదలచిన యెడల ఈ వాక్యమును కొట్టివేయవలెను.

13

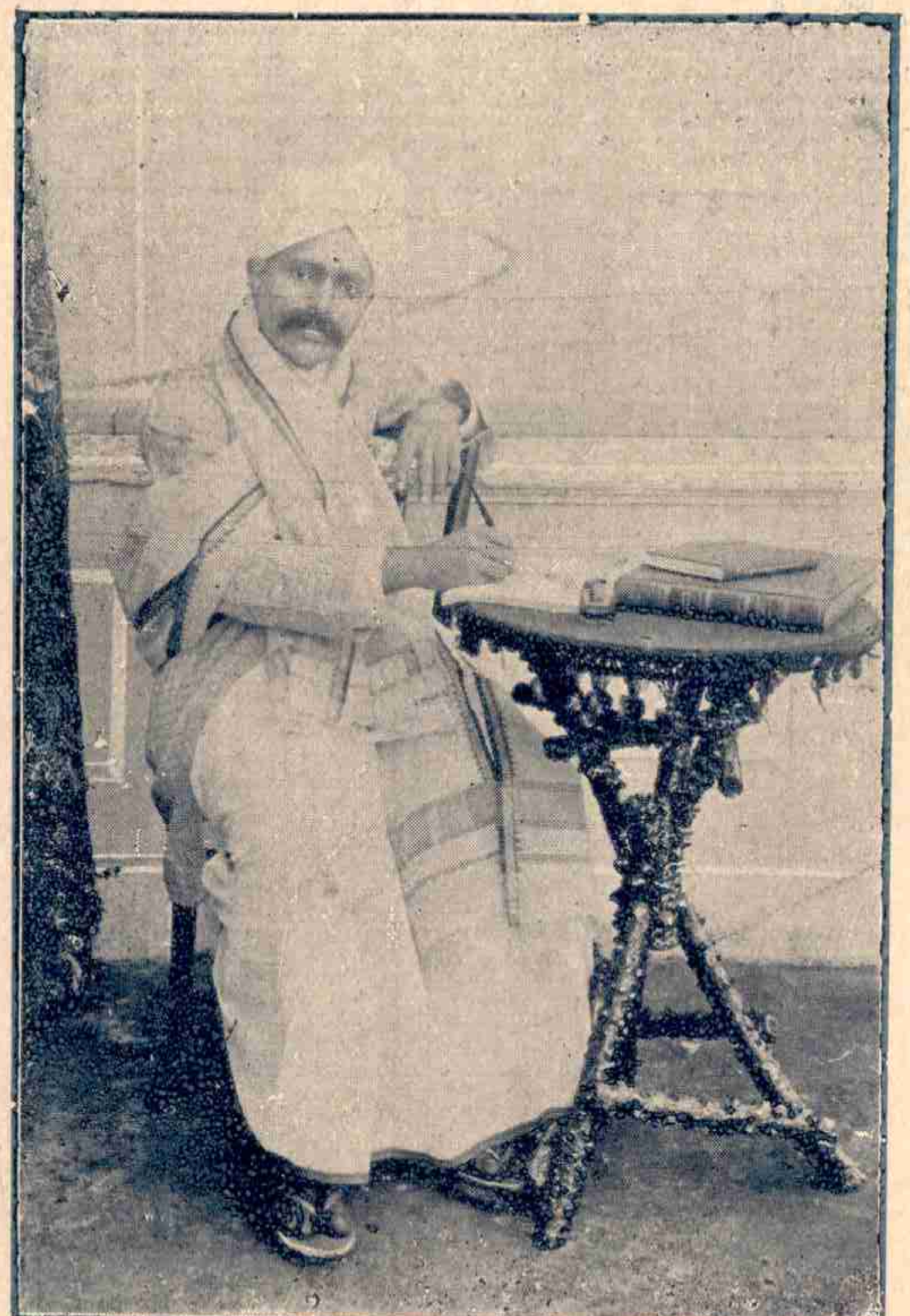

మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి

విశాఖపట్న మండలగ్రంథాలయసభ ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు.

త్యాగరాజ మొదల్యారు.

పరబ్రహ్మాత్మికాందేవీం ♦ భుక్తిముక్తిఫలప్రదాం
ప్రణమ్యస్తౌమితామేవ ♦ జ్ఞానశక్తిం సరస్వతీం॥

ఐదవ సంపుటము.

గ్రంథాలయసర్వస్వము.

[illegible]

శారదోత్సవము.

శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాకూరు చే రచియింపబడినది.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీ రవీంద్రనాథఠాకూరుగారిచే మాడర్నురివ్యూ పత్రికయందు ప్రకటింపబడిన యొక నాటకమును మా పాఠశాల బాలురచే దేవుంగ ప్రదర్శింప జేయనెంచి దీనిని రచించితిని. మా పాఠశాల సంవత్సరోత్సవ సమయమున నిది ప్రదర్శితము కాగా స్నేహితులనేకులు దానిని జూచినవారును, దానింగూర్చి వినినవారును ప్రతులు వ్రాసి పంపుమని కోరసాగిరి. అయ్యది సాధ్యము కాదయ్యెను. అంతట వారలు దీని ప్రకటింపుమని కోరగా ఠాకూరుగారికి వ్రాసి వారి యనుమతిచొప్పున నిప్పుడు ప్రకటింపుచుంటిని.

అనువాదమునం దొకటి రెండు పేరులు మాత్రము మార్చితిని. గంగను గూడ మార్చితిని. వేరొక [illegible] తీర్థోపవనమును నాంధ్రదేశమున [illegible] చితి. అక్కడక్కడ కొన్ని మాటలను మాత్రము సందర్భానుసారముగ మార్చితినే గాని కథాసందర్భమును మార్చియుండలేదు. ఇందలి కీర్తనలు [illegible] మ. గా. రా. అంబాపురపు రామబ్రహ్మముగారివి. వారికి నా వందనములు.

ఈ నాటకము ముఖ్యముగ విద్యార్థులు ప్రదర్శించుటకు [illegible]. ఇందు [illegible] గల్గునట్టి వస్తుజాలముగాని [illegible] యవసరములేదు. ఏ తోటయందైనను, నెవ్వరింటియందైనను ప్రదర్శింపవచ్చును. పాటలు, నాటకప్రసక్తులు [illegible]. భావములు [illegible] ముగ గూర్చబడినవి. ఇంతట [illegible] పరిణామము మనోహరముగా ప్రదర్శింపబడినది. బాలురు, పెద్దలు, లోకవ్యవహారము [illegible] నాయకులు, రాజులు, [illegible] అనేకులున్నారు. ఇందు గూర్చబడిన [illegible] వానిని. అనువాదమున [illegible] లేదు [illegible] నవిమాత్రము నాయవి. ఇవియున్నను గ్రంథపాఠకుల

ను కొలువవలదను విశ్వాసముతోడ ప్రకటించితిని. ఏకొంచెం గల కార్యము గుణగ్రహణ పారీణులకు విదితమగుగాక!

కూరుమెళ్ళ, తెనాలి తాలూకా, 27—8—1920.

ఇట్లు విధేయుడు,
కొండిపర్తి శేషభద్రాచార్యులు,
అనువాదకుడు.

శారదోత్సవము.

(సన్యాసి వేషముదాల్చిన విజయాదిత్య చక్రవర్తి. రామస్వామి, లక్ష్మీదాసు, ధర్మానందుడు, రాజు, బాలురు మున్నగుపాత్రలింక వచ్చును.)

రంగము తుంగభద్రానదీ ప్రాంతోపవనము
ప్రవేశము: లక్ష్మీదాసు, ధర్మానందుడు.

ల— ఎన్నాళ్ళకెన్నాళ్ళకుండటనో కల్గింపవలసి యుండెగా, వచ్చితివా సామ్మి?

ధ— మా గురువుగారు నిన్న మరణించినారు...

ల— చచ్చిపోయినాడా? ఏమి విపరీతము! ఆ అటుల నాదగ్గఱ పోగవు. నా బాకీసంగతేమిటి?

ధ— వారు నిను మీకెవరుచెప్ప మనేమియు విశదీయుండలేదు. దానిమూలముగా మీయప్పు తీరగలదు.

ల— ఒక వీణేనా? ఆమాటచెప్పి యీయాచ్ఛెనచ్చితివా?

ధ— నేను మీకాసంగతి దెలుపరాలేదు. నేనొకప్పుడు వీరులవెంట భిక్షాటనము చేయుచుండెడివాడను. వారు నాకు సేవనొసగి, నెమ్మకొని వీనగాంలోనే నాకును బిక్షాపాత్రము పెట్టుచుండెడివారు. అందుచేత వారిఋణము తీరువఱకును నేను సేవచేయవలయునని వచ్చినాను.

ల— అట్లనా! ఆయన గతించినాడుగాన ఇక్కడికి నా దరిచేరవచ్చితివా? నాకంత మిక్కుటముగ నున్న దనుకొంటివా? నీచే మోసపోవుటకు నేనంత గాడిదనుగాను. సరేగాని నీవేమి పనులు చేయగలవు?

ధ— పుస్తకాలేమైన సుడివ ప్రతివ్రాయగలను. చిత్రపటములు వేయగలను. లింకీగా, మీయింట దినను. నేనెట్లో పొట్టబోసికొని మీయప్పు దీర్చెదను.

ల— (స్వగతము) ఆవైణికుడు పిచ్చియుం డావాడు. వీనిని దమువలెనే దయామయుడేసినాడు. ఈ ప్రబ్రహ్మరి చేతులార నెత్తిన మోదుకొని తాను హాయిగా జూచుచున్నాడు. కొండపతి కొలి చావే మూడవలయును. (ప్రకాశముగా) మంచిది. నీ యొడంబడిక కొప్పుకొనుచున్నాను. ప్రతినెల శుద్ధతదియనాటికి సొమ్ము చెల్లకట్టుచుండవలయును. అటులకాదేని—

ధ— "అటులకాదేని" ఏమి? ఈభయాలు నాదగ్గఱ బనికిరావు. మా గురువుగారిని స్మరించి యీ బాధ్యతను బూనుకొనుచున్నాను. నాదగ్గఱ నీ బెదరింపు లక్కఱలేదు. వానినిదీసి దూరముగ బెట్టుము!

ల— అబ్బాయీ కోపగించకుము! నీవు బంగారుపురుషుడవు! కనకమే! మాణిక్యము వంటివాడవు!

మాగుడిలో స్వామివెలుగుచున్నాడుగ! వారి పూజలన్నియు నా ధర్మమువలన జరుగవలసినదే! నీవు సొమ్మిచ్చుటలో నాలస్యమయ్యెనా, నేను గుళ్ళోళ్ళగ్గలు తగ్గించవలసి వచ్చును. ఆ పాతకమంతయు నీదె!

(ధర్మానందుడు నడయుచు కేవాకవైపునకు బోవును. ధనపతి రోసియో ఆటవస్తువును వెదకకొనుచు ప్రవేశించును.)

ఇక్కడ! మా తమ్ముడే కావలయును! అక్కడే తారాడుచున్నాడు! నేనా సొత్తును దాచినచోటునే వెదకుచున్నాడు! పాపిష్ఠివాడు! ఇట్లు దేవులాడుచుండురనియే యొక్కచోటున నుండనీక దానినిక్కడకక్కడికి మార్చుచున్నాను. ధనపతీ, ఇక్కడ నీకేమిపనిరా?

ధన— నన్ను కొంచెమూరకో. ఈప్రొద్దు కొందఱు పిల్లలతో నేనిక్కడాడుకోవలెను.

ల— (స్వ) పిళ్ళాటలు నాకు దలియును. అక్కడ పూడ్చిపెట్టిన పెద్దకెంపుసంగతి పిళ్ళు పసిపట్టినారు. (ప్ర) ఛీ! అట్లాపల్లకాదు. ఎక్కాలు నెప్పుకొందుగాని, రా!

ధన—చల్లగా ఈప్రొద్దు బాగున్నది. కొంచెమాడు కొంటాము; అన్నా!

ల— ప్రొద్దు బాగుండుటేమిటిరా? రా, ముందు పద! (అనుచు ధనపాలని లాగికొని పోవును.)

(రామస్వామి, కొందఱు బాలకులు ప్రవేశింతురు.)

1బా—రామస్వామీ! నీవు మాజట్టులోనివాడవు.

2బా—కాదు; కాదు, మాలోనివాడు!

రా—అబ్బాయిల్లారా! నన్నట్లా పంచుకోవడానికి వీలు లేదు. నిండుగా నేనిట్లా యుండవలసినదే! ఏదీ కీర్తనారంభించండి.

కీర్తన 1.

అదె కన్గొనుడీ, ఆనందమూనుడీ!

1 పచ్చని యాకులలోపల, బంగరు కంకులు మెఱసెడు నిచ్చటిపొలములపైగా, నిండుదలుము శరదభ్రస ముచ్చయంబడపనీడల,ముచ్చటగా నీడ్చుచున్న ।అదె।

2 పై మెఱుగులజూచి, బాగనితెలియూచి మైమఱపులనూని, మధువులు ద్రావమాని ఆ మధుపములటరేగె, వేమఱుబాడంగ నాగె ।అదె।

3 కెలన నదీగర్భమున, నలరు ద్వీపరాజపైన జలజడోలికలపైన, జెలగుచంచ పిండనిగో కులుకుచు నొయ్యారముగ, బలుపాటలు పాడి సాగె అదె।

(మఱికొందఱు బాలురు ప్రవేశింతురు,)

3బా—ఇది న్యాయమేనా? మీరు మమ్మొదిలుపకుండ వచ్చితిరిగా!

రా—మీరుమాత్రముమమ్మొదిలుపక్కఱలేదా యేమి? రండు రండు, పోట్లాడకండి. సాగనిండుపాట!

కీర్తన 2.

అన్నలార రండు, ఆనందముగనుండు.

1 ఈ నాడొకడేని ఈయాటలుమాని
ఇంటింటికి పడ చెలంగు [illegible] అన్న!

2 అల నీలాకాశముపై నిలచి దండు వెదలుడిము చెలగి వియద్రాజ్యమునే స్వేచ్ఛగ కొల్లపెట్టుదము అ।

3 పండువెన్నెల చెండ్లబోలు చుండు మన నగవుల్లె నిండుసరదపై దేలుచుండు ఫేనముట్టులుండు ।అన్న।

4 ఈనాడు ప్రయోజనము ఇంతయేని దలపోయక గానము సేయుదముకండు మానసాల విప్పినుండు అ

1బా—రామస్వామి, అల్లదిగో, అటుచూడు ఎవరో సన్యాసి వచ్చుచున్నాడు.

2బా—బలే బలే! ఆ సన్యాసితో వేడుకలు సలుపుదము. మనమందఱము నాయన శిష్యుల మయ్యెదము.

3బా—మనము వానితోగూడ పుడమిని దాటిపోవుదము! మన మెవరికిని గనపడనేవద్దు.

(సన్యాసి వేషముతోనున్న విజయాదిత్యచక్రవర్తి ప్రవేశించును.)

రామ—ఉండండిరా! ఆయన వచ్చినాడు!

బాలురందరు: స్వామీ, స్వామీ, దాసోహం!

రా—ఏమిటిరా యిదుపులు! స్వామివారికి కోపము వచ్చును.

1బా—స్వామీ! మామీద కోపపడెదరా?

2బా—ఈప్రొద్దు మేము మీ శిష్యుల మయ్యెదము స్వామీ!

స— బహుమంచిది. మీవంటి దరిదపిమ్మట నేను మీకు శిష్యుడనయ్యెదను. అది కడువేడుకగా నుండును.

రా—నమస్కారము; స్వామీ, మీ పేరు?

స— నేనొక విద్యార్థిని.

రా—విద్యార్థి!

స— నా పుస్తకాలను నానాదిక్కులవిసరి పారవేసి వచ్చినాను.

రా—నాకు దలిసినది. చదువులబరువు వదలించుకో వలెననుకొంటున్నారు! అప్పుడు తేలికగా జ్ఞానమార్గము బట్టవచ్చును.

1బా—రామస్వామి కబుర్లతో గాలియాపన చేయుచున్నాడు. ఇంకెట్లా మనకల వెంబడుదును.

స— కుమారా, నీమాట సత్యము. నా శలవులును ముగియవచ్చినవి.

3 బా—మీకును జాల శలవులున్నవా?

స— అక్కో లేదు! చాలినన్ని లేవే. నాపంతు లిప్పుడే నా వెంటబడినాడు.

1 బా—మమ్ము భయపెట్టుచున్నారే! మీ పంతు లున్నాడా?

(ధర్మానందుడొకచోట గూర్చుండి వ్రాసికొనుచు, ప్రవేశించును.)

స— ఆచెట్టుక్రిందనున్న పల్లవాడెవరు? వ్రాతలో మునిగిపోవుచున్నాడు!

బాలురు: ఆతడు ధర్మానందుడు.

1 బా—ఓ ధర్మానందా! మేము స్వాములవారి శిష్యులమైనాము. రా! నిన్ను మాలో పెద్దనుచేయుదుము.

ధ— ఈనాడు కాదు. నాకు పనియున్నది.

2 బా—పనిలేదు; గినిలేదు. నీవు రాకతప్పదు.

ధ— నేనిది వ్రాయుట పూర్తికావలయును.

3 బా—స్వామీ, మీ రాతనిని పిలువుడు. మామాట వినడు.

స— ధర్మానందా! నీవుచేయు పనియేమిటోయి? ఇది పనిచేయుదినము కాదే.

ధ— శలవుదినమని నాకు తెలియును. నేనొకపని తీర్చవలసియున్నది. పనిచేయక తప్పదు.

రా—ధర్మానందా! నిజముగమా? ఎవరికి?

ధ— మా గురువుగారు కాలముచేసిరి. వారు లక్ష్మీదాసున కప్పుండిరి. నేను దానిని దీర్చవలయును.

రా—అరరె! ఈబాలుడు దప్పదీర్పవలయునా? అదియు నీనాడేనా? ప్రపంచ మంతయు నిప్పుడే తల్లిదండ్రుల ఋణములుదీర్పనిదే సంతానము లిప్పుడు ధనము [illegible] ముండుచుండె. ఇట్టి సమయమున నీబాలుడు దప్పుల దీర్పవలసినవాడై పాటుపడుచుండ జూచుటకు [illegible].

స— ఎట్లు నెరవునీ? ఆపూలవలెనే యిత డప్పులదీర్చుకొనుట యానందమేమునీ! తాను మధ్యగా వచ్చి యీ యుదయశోభను మరింత వన్నెదెచ్చుచున్నాడు. బాబూ! నీవు వ్రాసికొనుచుండుము. నేనిచ్చట వీక్షింపుచుండును. నీవు లిఖించు ప్రతిపంక్తియు నీకు స్వాతంత్ర్యము నొడగూర్చుచుండును. నిజముగా నీవే యీ పండువునకు బూర్ణత నొసగుచున్నావు! ఆ పత్రములలో గొన్నింటిని నాకిమ్ము; నేను దోడ్పడెద.

రా—నేనును గొంత దోడ్పడెదను.

1 బా—మేమును వ్రాసెదము. ఇదే గొప్ప వేడుక!

2 బా—అవునౌను. మనమందఱమును వ్రాయుదము!

ధ— ఇదిమీకు జాలశ్రమను గల్పించును స్వామీ!

స— అందువలననే నేను నీకు దోడ్పడుట. శ్రమను విలాసముగ మార్చివేయుదము. బాలకులారా! మీరేమందురు?

బాలురు: అవునవును. (ఇట్లనుచు జప్పట్లుకొట్టుదురు.)

1 బా—నాకు గొన్నిపత్రముల నిమ్ము!

2 బా—నాకుగూడ!

ధ— సరేగాని, మీకందఱకు నీపని చేతనగునా?

బాలురు—ఆహా!

ధ— వ్రాసికొనెదరు గదా!

2 బా—అడ్డమును లేదు.

ధ—చాల జాగ్రత్తగా వ్రాయవలయును సుడీ!

1 బా—పరీక్షించి చూడుము!

ధ— తప్పులుండరాదు!

2 బా—ఇనుమంతయు నుండవు!

స— ధర్మానందబాబూ! మీ గురువుగారి పేరేమి?

ధ— సూరసేనులు.

స— సూరసేనులా! ఆనైనయెడా?

ధ—అవును స్వామీ. వారిని మీరెఱుగుదురా?

స— వారిపాట వినవలయుననియే నేనిక్కడికి వచ్చుట.

ధ— వారి ఖ్యాతింతటా!

రా—ఆహా. [illegible] మాకేటి పద్యాలను

నయితమువారిపాటలుపినుటకింతదవ్వరిగివచ్చిరే! మేము వారినెఱిగియుండియు నవకాశమును బోగొట్టుకొంటిమే!

స— ఈ దేశపురాజో?

రా— ఈ రాజాయనవాలే యెఱుగడు. మీరాయన పాట నెక్కడ వినియుందురు?

స— విజయాదిత్యుడను రాజొకడు కలడు. మీ రెఱిగియే యుందురు!

రా— మేము దూరదేశముల నెఱుగనివారమే, అయినను నీమాటగూడా వినియుండలేదనియేనా మీ యనుకొనుట?

స— కావచ్చును. నేనుండగా సూరసేనుడు రాజుగారి సభలో వీణెను వాయించినాడు. రాజాయనను దన యాస్థానమున స్థిరముగ నుంచివేయ జూచినాడు. లాభములేకపోయినది.

రా— అయ్యో! ఉండిపోయిన నెంతయో గౌరవముగ నుండెడిదిగా!

స— అటుల గాకపోవుటచేతనే వానిఖ్యాతి హెచ్చినది. దేవుడే వానిని దన సమక్షమునకు బిలిపించుకొనినాడు. ధర్మానందా! నీవాయన నెట్లెఱింగితివి?

ధ— మాతండ్రి చనిపోయిన పిమ్మట ఆధారములేకనే నీపట్టణము చేరితిని. అప్పుడు శ్రావణమాసము. కుంభీపాతముగ వర్షము కురియుచున్నది. లోకనాథ దేవాలయమున నొకమూల నొదుగి బోతిని. పూజారి నన్నొక మాలవానిగా నెంచి తఱిమివేసినాడు. నాగురువప్పుడు దేవాలయములో వీణె వాయించుచున్నాడు. ఆయన తత్క్షణము పర్విడివచ్చి నన్ను గౌగలించుకొని తనయింటికి దీసికొనిపోయినాడు. అదిమొదలు ఆపకీర్తికై నను నోర్చినన్ను బెంచుచుండెను.

స— నీకీచిత్తరువులు వ్రాయుట నెట్లు నేర్చుకొంటివి?

ధ— మొదట నేనో కొంత సంపాదన చేసికొనుచు వారి కుపయోగిగ నుండుటకై వీణెపాటను నేర్పుమంటిని. అందుకాయన "వత్సా! ఈవిధ కడుపుబోసికొనుట కుపయోగించునది కాదు" అని చెప్పి రంగులువేయుట పుస్తకములు చూచివ్రాయుట నేర్పినాడు.

స— సూరసేనుని వీణె యిప్పుడు మూగదైనను నీవలన వాని యమృతజీవితగానమును వినగల్గితిని. సమారా! ఇక నీవు వ్రాసుకొమ్ము.

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

బాలురు— (తత్తరపడి లేచి) అదుగదుగో లచ్చన్న గుడ్లగూబవలె వచ్చుచున్నాడు. మనము పారిపోవుదము. (పారిపోదురు.)

ల— అయ్యో! అయ్యో! ధర్మానందుడు సంగా అక్కడనే కూర్చున్నాడే! నేనా కెంపును పాతిపెట్టిన తావు నదేరా బాబూ! వీడు గురువుగారి బాకీదీర్చుదునంటే పిచ్చిపుండా కొడుకునై నమ్మినాను. వీడు పైకట్లా కాన్పించునేగాని కొంపలుతీసే వాడురా తండ్రీ! వీడు నాకెంపుమీద కన్ను వేసినాడు. అదుగో వీడింకొక సన్యాసినిగూడ తోడుదీసికొన్నాడు! ధర్మానందా!

ధ— ఏమి మూడినది?

ల— నీవు ముందక్కడనుండిలే! అక్కడనీవు కూర్చుండుట దేనికి?

ధ— నీవట్లు బొబ్బలుపెట్టుట దేనికి? ఈస్థలము నీదా?

ల— అవునో కాదో ఆసంగతి నీకెందుకు? బలే టక్కరివే! మొన్న వీడు పాలుత్రాగే పసిబిడ్డవలె నాదగ్గఱకు వచ్చినాడు. తనగురువు ఋణము తాను తీర్చుదునంటే నేను నమ్మినాను. అట్లా చేయవలసినదేయని రాజుగారి శాసనమే.

ధ— ఆ పనిమీదనే నేనిక్కడ గూర్చున్నాను.

ల— ఆ! ఆ! పనిమీదనే? నాకన్నేండ్లున్నవి చెప్పు! నిన్న నేడు పుట్టితిననుకొంటివా యేమి?

స— ఏమిటి నీవట్లనుమానపడు చున్నట్లున్నావు. దేనినిగూర్చి?

ల— నీకేమియు దెలియనట్లే మాటలాడుచున్నావూ! దొంగసన్యాసి వేషము!

ధ— (ఉద్రేకించి, దుడ్డుకఱ్ఱచేబూని లేచి) ఈ దుడ్డు కఱ్ఱతో నీపండ్లు రాలగొట్టుదునా!

(లక్ష్మీదాసు సన్యాసి వెనుక దాగును.)

స— తొందరపడకుము. మీయందఱికంటె మానవ స్వభావము లక్ష్మీదాసునకు బాగుగ దెలియును. (స్వ) ఈతడు నన్నుచూడగనే నాగుట్టు బైటపడినది. నాటిలమీది జపాలు మొదలు పాదముల వఱకు నేను దొంగసన్యాసినే. నేననేక దేశాలు తిరిగినాను. అందఱును నన్ను నమ్మినారు. ఈలక్ష్మీదాసు మోసపోలేదు.

ల—(స్వ) అయ్యో! నేనపచారము చేసినాను. చాలతొందరపడినాను. ఈయన నాకు శాపమీగలడు. ఇంకా సముద్రముమీద నావి మూడుపడవ లున్నవి. (సన్యాసి పాదములపైబడి, వాని పాదధూళిని శిరమున జల్లుకొని) తండ్రీ! దండములు. నేను మిగుల దప్పుచేసినాను. రామస్వామీ! నీవీ స్వాములవారిని మాయింటికి దీసికొనిపద. వారికి భిక్ష నర్పింపవలెను. ఆలస్యము చేయకుము. ముందు తీసికొనివెళ్లు; ఒక్క నిముసములో నేనును వచ్చుచున్నాను.

రా— నీ యాదరణ బహుగొప్పది! నీవిచ్చు గుప్పెడు బియ్యపుగింజలకై యీ స్వాములవారు నదులు గుట్టలు సముద్రాలు దాటి వచ్చిరనుకొంటివా యేమి?

స— ఎందుకని రాకూడదు? రామస్వామీ! ఆగుప్పెడును ఎక్కడ ఘనతరముగ నెంచబడునో అక్కడనె దీసికొనవలసినదే! రా, రమ్ము; లక్ష్మీదాసా! రమ్ము!

ల— నేను మీవెంటనే వచ్చెదను. ధర్మానందా, నీవు ముందిక్కడనుండి లే! నీవుగాదా చెప్పేది? లెమ్ము! నీ పుస్తకాలు గిస్తకాలు తీసివేయి!

ధ— సరి మంచిది. నేను లేచిపోయెదను. ఇక నీతో నాకెట్టి సంబంధమును లేదుపో!

ల— నా దగ్గరంతా తీరిపోయినది. ని సంబంధము [illegible]

ధ— నాకు నీవొసంగిన యీ యవమర్యాదతో నాయిప్పుడీడి పోయినది పో! (వెడలును.)

ల— (స్వ) ఇప్పుడా బ్రతికినాను. అయ్యో! అదిగో గుఱ్ఱాలెక్కి రాజభటులు వచ్చుచున్నారు! రాజుకూడా గాబోలు! ధర్మానందుడే యుండిన బాగుండెడిది! (సన్యాసితో) స్వామీ, మీపాదాలకు మ్రొక్కుతాను. ఇక్కడ కొంచెము కూర్చుండుడి (సన్యాసి కూర్చుండును.) అక్కడే, సరిగా అక్కడే! కాదు; కాదు. కొంచెము పడమర! ఇంక కొంచెము, అంతే; అంతే. ఇప్పుడు సరి! ఈ గడ్డిదిబ్బమీదనుండి మీరు కదలవద్దు. రాజువచ్చినా సరే; చక్రవర్తివచ్చినా సరే! మీ రిసుమంతయు గదలవద్దు. ఈ నామాట దక్కించితిరా, మిమ్ము సంతోషపెట్టుతానుగా!

రా—ఏమిటి! లక్ష్మీదాసీరీతిగ వర్తించుచున్నాడు! వీనికేమైన పిచ్చిపట్టినదా యేమి!

ల— స్వామీ! నన్నుచూచిన చాలును రాజుగారి ధ్యానము నాదిబ్బమీదనే! పగవాళ్లుపోయి నేను ధనమును పాతిపెట్టియుంచితినని చెప్పినారు. అప్పటినుండి మారాజుగారు త్రవ్వించు భావులకు లెక్కలేదు. ఎందుకంటే, దేశములో నీటి యిబ్బంది తీర్చుటకంటారు. వారి ప్రజాదరణ హెచ్చుపెరిగి, భావికని నాకొంపెప్పుడు త్రవ్వింతురోయని రాత్రులు నాకు నిద్దురయే లేదు.

(వెళ్లును.)

(రాజదూత ప్రవేశించును.)

దూ—స్వామీ! దండములు. అపూర్వానందులు మీరేగదా!

స— కొందఱు నన్నట్లే పిలుతురు.

దూ—మీ మహత్తులను గురించి వదంతులు అనేకములు వ్యాపించినవి. మా రాజుగారు మిమ్మును జూడ దలచియున్నారు.

స— వారిదృష్టి నాపై నెప్పుడు వాలిన నప్పుడే చూడగలరు.

దూ—[illegible]

స— ఇక్కడనుండి కదలనని నేనొకనికి మాటయిచ్చి యుంటిని.

దూ— మా రాజుగారి యుద్యానవనము ప్రక్కనే యున్నది.

స— అట్లయిన వారు దయచేయుట కింకను శ్రమ యెక్కువయే.

దూ— తమ యభిప్రాయమును వారికి దెలిపెదను. (పోవును.)

రా— రాజుగారు దాపరించుకొనుట నేను పోయెదను,

స— అందంగ తెలుగు గ్రంథముల నందలిని ప్రోవుచేసి సిద్ధముగ నుందును.

రా— రాజురూపమున నా ము; అనాథరూపమున నానిండు. అదృష్టము వచ్చినను నేను మిమ్మను సరించి యుందును. (వెడలును.)

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

ల— చాటునుండి నేనన్నియు వినుచునేయున్నాను. ఆ యుద్యానవనస్వాములవారు మీరేనా? నేను తొలుత చూచినంతనె నన్ను రక్షింప వేడుచున్నాను.

స— నన్ను దొంగసన్యాసి యన్నందుకు నిస్సందేహముగా క్షమించెదను.

ల— ఇంకేనా? ఊరక క్షమించుట యేమి కర్మమున్నది! లక్ష్మీదాసులు దప్పించుకొనదగిన వాడు కాదు. నాకైన సాయమువలయును. మంచి లాభ కార్యమైనది!

స— నీకేమి పనికావలెను?

ల— స్వామీ! మీ పేరు ఆపదలమెందకుని నేను కొంతకాలము ధనమును చేర్చిపెట్టుకొన్నాను. ప్రజలు అనుకొనునంత లేకలేదు. కాని అంతటితో నాకు తృప్తిలేదు. నా పరితాపము తీరునట్లుగ నాకొక నిధి దొరుకునట్లు వరమీయుడు.

స— నేనును దానికొరకే వెదకుచున్నాను.

ల— ఆ! నేను నమ్మజాలను.

స— నిజముగానే.

ల— అట్లైన, మీరు మాకంటె మోసపోయెడనే యున్నారా?

స— నిశ్చయమే.

ల— (రహస్యముగా) ఆచూకి చిక్కినదా?

స— అదిలేకున్న నేనిట్లేల దిగులుపడుచున్నాను?

ల— (సన్యాసి పాదములపైబడి) ఇక కొంచెము ఓపరముగా సెలవియ్యండి. నేనెవ్వరికిని చెప్పను. ప్రమాణముగూడ చేయుదను.

స— అయిన వినుము. లక్ష్మీదేవి కాళ్ళకట్టుగొను కనకకమలమునకై ప్రయత్నించుచున్నాను.

ల— ఎంతవారండి! నాకు దడపుట్టుచున్నది. ఎవరి సహాయములేకుండ మీరు దాని సంపాదింప గలరా? చాల కష్టమే! ఒక పనిచేయండి. నన్ను భాగస్వామిగ దీసికొనండి.

స— అట్లయ్యెనేని నీవును సన్యాసివి గావలెను. నాల కాలమునకు బంగారమును ముట్టరాదు.

ల— అది కష్టమే!

స— చిక్కినదన్నియు విడిచిననే దీనిలాభ మనుభవించుట!

ల— ఇక దీనాయూ ఏంతినట్లే! ఏమైనాసరే మిమ్మునే నమ్ముకొన్నాను— నాకే యాశ్చర్యమగుచున్నది— అదిగో మా రాజుగారు వచ్చుచున్నారు, నేను చెట్టువెనుక దాగెదను. (దాగును.)

(రాజు ప్రవేశించును.)

రాజు— స్వామీ! ప్రణమిల్లెద.

స— విజయీభవ! మీ యభిమతమేమయ్యా?

రా— మీరిప్పుడే కనుగొనియుందురు. నాకు సామ్రాజ్యము నేలవలయునను కోరికగలదు.

స— అట్లైన స్వప్నవృత్తాని వినుపుము.

రా— విజయాదిత్యుని నక్షత్రమునకు నాకు దుస్సహముగ నున్నది.

స— నిజము చెప్పెదను; నాకును వానిస్థితి దుస్సహముగనే యున్నది.

రా— అటులనా?

స— అవును. నా సాధనలన్నియు వానిని వశము చేసికొనుటకే!

రా— అందుకొఱకేనా మీరు సన్యాసులగుట?

స— అవును.

రా— మీ తంత్రములు ఫలసిద్ధినొసంగునంత సమర్థము లేనా?

స— అది సాధ్యము కాదు.

రా— అట్లయిన నన్ను మఱువకుడు.

స— వానిని మీ యాస్థానమునకు దోడితెచ్చెద.

రా— అవును వానికి గర్వభంగము కావలసినదే!

స— అది వానికి శ్రేయమే.

రా— శలవు గైకొని పోయివచ్చెద. (పోబోయి, తిరిగి వచ్చును) స్వామీ! మీరు విజయాదిత్యుని స్వయముగ నెఱుంగుదురుగా! ప్రజలనుకొనునంత ఘనుడా యేమతడు?

స— ఆతడును సామాన్యనరుడే! ఆతనివేషము వానికి మిథ్యాగౌరవమును దెచ్చుచున్నది.

రా— నేను భావించినట్లే! సర్వసామాన్యుడే!

స— ఆత డట్టివాడేయని వానికి దెలుపుటకే నేను ప్రయత్నించుచున్నాను. తా నితరులవలెగాక భిన్నజీవినను నూహ వదలింపవలయును.

రా— అవునవును. ఆతడట్లు గ్రహింపవలసినదే. అల్పులు వాని నుబ్బించుచుందురు. ఆతడు వారిని విశ్వసించుచున్నాడు. అట్టివారిలో నతడు మొదటివాడే! వాని గర్వమును నేలగదల్పవలయును.

స— నేనా దుస్సాధ్యకార్యమునందే యున్నాను.

(రాజు వెడలును. ధర్మానందుడు ప్రవేశించును.)

ధ— స్వామీ! నా మనస్సునకింకను నూరటగలుగలేదు

స— కుమారా! నిన్నట్లు బాధించునదేది?

ధ— నా కోపావేశములో, ఆతడు నన్నవమానించెగదాయని, వానియప్పుదీర్ప నవసరములేదని తలచితిని; ఆ భావముతో నింటికిబోతిని. అక్కడ మా గురువుగారి వీణపై దుమ్ము దులుపుచుండగా దాని తీగయొకటి రవళించినది. నాగుండె దడదడ కొట్టుకొన సాగినది. నేను మా గురువును స్మరించి మానవాతీతమైన కార్యమును జేయవలసినట్లు తోచినది. వారి యప్పుదీర్చుటకై నా జీవితము నర్పింపగలిగితినేని శోభాయమానంబగు నేటి శారదోదయమునకు అఖండసమర్పణముగా వించినవాడ నగుదును.

స— కుమారా, నీవు పలుకునదెంతయు సత్యము.

ధ— స్వామీ! మీర నేకదేశముల దిరిగియుందురు. నావంటి యొకజ్ఞుడు నూరువరాలనిచ్చికొనువారుండునేమో చెప్పగలరా? ఈయప్పు దీర్చుటకు గావలయున దదియే.

స— విజయాదిత్యునియొద్ద ప్రయత్నింపగాదా? ఆతనికి మీగురువన్న ప్రీతిగదా!

ధ— విజయాదిత్యుడా! ఆయన మా చక్రవర్తిగదా?

స— అటులనా?

ధ— మీరా సంగతియే యెఱుగరా?

స— ఆతడు మీ చక్రవర్తియైన నేమి?

ధ— నావంటి బుడుతనాయన ధనమిచ్చి కూడ దీసికొనునా?

స— ఋణమును దీర్చుకొందునని నీకాతడు సామ్మొయిచ్చో వాని నైశ్వర్యముంగూర్చి లజ్జింపవలసినవాడని నా నమ్మకము.

ధ— స్వామీ! అట్లగుట సంభవమా?

స— ఈ భగవంతుని సృష్టిలో లక్ష్మీదాసొకడే గతియనియా నీతలంపు?

ధ— అడియాసలతో నిష్క్రియుడనై యుండరాదు. ఈలోపుగా నాపనిని నేను చేయుచుండవలయును. స్వల్పము స్వల్పముగా నప్పు దీర్చుచుందును.

స— మంచిది. నీధర్మమును నీవు నిర్వహింపుచుండుము.

ధ— మీ దర్శనమువలన నేను ధన్యుడనైతిని. పోయి వచ్చెద. (నమస్కరించి, వెడలును.)

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును)

ల— నేను వదలుకున్నాను. మీ యనుగ్రహమగుట నాచేతగాదు. మతిలేని శ్రమలనోర్చి యింత వఱకు గూడబెట్టినదానిని సంపాదించితిని. మీ

23

శ్రీ మద్దుల వేంకట చిన్నంరాజు శ్రేష్ఠి.

పంచరత్నములు

ఉ. మద్దులవంశ సాగరహిమాంశుఁడు శ్రీబసవేశు పౌత్రుఁ డే
ప్రొద్దుల దేవభూసురులఁ బూజలఁదన్పిన రామశ్రేష్ఠికిన్
ముద్దుల పుత్త్రుఁడైన గుణభూషణు వేంకట చిన్నరాజు నా
సుద్దులకల్కి కుల్కుచు యశోవిభవాంచితుఁ జేయుఁగావుతన్.

ఉ. పెద్దలయందు భక్తియును బిన్నలయందును వత్సలత్వమున్
విద్దెలయందుఁ బ్రీతియు వివేకులయందున స్నేహభావమున్
రద్దులయందుభీతి కవిరాజులయందు వినమ్రభావమున్
మద్దులచిన్నరాజునకు మాన్యచరిత్రునకున్ స్వభావముల్.

ఉ. ఒద్దినరుల్ సతంబుతనయొద్దిక మెచ్చెడు వర్తనంబుఁ జే
కొద్ది నజస్ర మూర్తులకు గుప్పెడుదానగుణంబు జూచి మే
లుద్ది నహిప్రతిల్లె యని యాచెద రాదలలార్య లీగతిన్
దిద్దిన ధీరు లెవ్వరొ గదే! చినరాజును గీర్తిభాజనున్.

సీ. గ్రంథాలయాసక్తి గలదంట కితనిసాయముగొన్న గ్రంథాలయములుసాక్షి
కవితయందనురక్తి గలదంట కితఁడు ముద్రింపించుచున్న సత్కృతులుసాక్షి
కళలయందభిలాష గలదంట కాంధ్రవిద్యానిధికిడిన ద్రవ్యంబుసాక్షి
గోభక్తిగలదంటకు నితాంత మితనిబాసటఁగన్న రక్షణ సమితిసాక్షి ।

తే. తీర్థయాత్రాభిరతి కలదేయనంగ
రామసేతువు మూఁడుమార్లకునుసాక్షి
దైవపూజకు శ్రీపతి తానెసాక్షి
శ్రేష్ఠగుణుఁడైన చినరాజశ్రేష్ఠిమణికి॥

క. వసువులు గలిగియు దేహము
పసగలిగియు భోగయోగ్యవయసు గలిగియున్
పసిగావని చొర వేమ
ర్వ్యసనముల నయారె! చిన్నరాజశ్రేష్ఠీ॥

మాటవిని దీనినంతటిని ద్వేషించుటయు వేగిరపడి పోయితిగదాయని బ్రతికియున్నన్నాళ్ళు మించిన దానికై వగచుచుండుటయు వెఱ్ఱితనము. ఆపని నేను చేయదగినది కాదు. ఆ విషయము పోనిండు. స్వామీ, మీ దిక్కునుండే లేవవలయును

స—(లేచును) నీవు నన్ను విడుదల చేసినట్లేనా?

ల—(అసలక్రిందనుండి యొకభరిణను దీసి) ప్రొద్దటినుండి యీ చిన్నభరిణకొరకు పిశాచమువలెనే చోటునంటి తిరుగుచున్నాను. నేను దీనిని జూపించిన నరులలో మీరే మొదటివారు. (కొంచెము చూపబోయి, వెంటనే చేయి వెనుకకుదీసి) అన్నో అల్లెన్నటిని జఱుగదు. మీయందు నాకు గాఢముగా నమ్మకమే. కాని మీచేతిలో దీని నొక్క నిమిషము పెట్టుటకు నాచేతు లాడకున్నవి. పగలు దీనిని పైకి దీయుటచే నా గుండెలు దడదడ గొట్టుకొనును. స్వామీ! విజయాదిత్యు డెటువంటి వాడు? దీని వానికి నమ్మజూపిన యెడల బలాత్కారముగ లాగికొనడుగదా? వానియందు మీకు నమ్మకమేనా?

స—ఎల్లప్పుడును గాదు.

ల—సరి! అతడంత లాభసాటిగాడు. ఇది భూమిలో పడియుండవలసినదే! నేను మరణించిన వెనుక గూడ నిది యెవరికిని చిక్కదు.

స—రామస్వామి చక్రవర్తులకు జిక్కదు. మృత్తికయే దానిని గప్పముగా గైకొనును!

ల—కానిండు! అది నన్ను బాధించదు. నా తదనంతర మైనను దీనినెవడేని కనుగొనునేమోయను దిగులు నన్ను బీడింపుచున్నది. పోనిండు. స్వామీ, ఆ బంగారు తామరసంగతి నేను మఱవజాలకున్నాను! ఎప్పుడో మీరుమాత్రము దానిని సాధింతురు. నాకు నమ్మకమే. అయిననేమి నేను మీయనుచరుడను కాజాలను (వెడలును)

(రామస్వామి ప్రవేశించును)

స—చాలదినములకు నేనొక సంగతి నేర్చుకొంటిని. దానిని నీకు దెలుపవలయును.

రా—స్వామీ! మీరు నాయెడల నెంతయు ననుగ్రహము గలవారు!

స—ఈలోకమంతయు మనోహరముగనుండుటకు గారణము తెలిసినది. ఏమన, అదెల్లప్పుడును దన యప్పుల దీర్చివేయుచుండును. ఆవరిపొలము తన యునికిని సార్థకము చేసుకొనుట కెంతయో దానము చేయుచున్నది. ఈతుంగభద్ర దేనిని దాచిపెట్టుకొనక పోవుటచేతనే యిట్టి నదీరాజమై వెలయుచున్నది.

రా—స్వామీ నాకును దెలిసినది! మిగుల నానందభరితుడయి యీసృష్టియందాత్మార్పణము గావించుకొనిన భగవంతుడుగలడు! ఈసృష్టియును ఆహ్వానమును బ్రతిఫలమును నివేదించుటకే యుసన్నాహమును బ్రవృత్తిని బూనుచున్నది. మరియు ఈ నివేదనమే యెల్లెడల సౌందర్యముగను, ప్రాణికోటిగను వ్యాపించుచున్నది.

స—ఎచ్చటెచ్చట సోమరితనము జూపట్టునో ఆచోటనెల్ల ఋణము పెరుగుచున్నది. అది సత్యము!

రా—ఎక్కడ దానము శూన్యమో అక్కడ ఉపకార ప్రత్యుపకార రాగమాలయందు లయ దప్పుచుండును.

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

ల—మీ రిద్దరిక్కడ నేదో కుట్రలు పన్నుచున్నారే!

స—ఆ బంగారు తామరనుగూర్చియే!

ల—ఈ రామస్వామికప్పుడే యా రహస్యమును జెప్పివేసితిరా? ఈరీతిగా నొసగిన మీ కార్యము ఫలించునని దలచెదరా? ఈ రామస్వామియేనా మీకు తోడ్పడగలవాడు? ఆతడేమాత్రము పెట్టుబడి పెట్టగలడని మీ యూహ?

స—నీకా రహస్యము తెలియదు. పైకిజూపడుగాని యీతనియొద్ద జాల మొత్తమున్నది.

ల—(రామస్వామి భుజముపై జేయివేసి) ఎంతగంభీరమయ్యా! నేనెన్నడు నటులనుకొనలేదు! అయినను గూడ బ్రజలు నన్నుజూచి యసూయపడెదరు; మీసంగతి యనుకోరు! రాజుగారు నంతే స్వామీ, ఈ రామస్వామి నన్నుమించిపోవునట

నాశ్యదుచేత. నేనను మప్పుడున ఈ వ్యవహారము గతియుండదు. అయ్యో! అటుచూడుడు! పెద్దగుంపు యీదారినే వచ్చుచున్నది. స్వాములవారొక ఠక్కుడ నుండిరని వారికిదెలిసెగాబోలు! స్వామీ! పాపఘ్నాళిక్తి వారు మీ పాదాలను మొక్కొళ్ళవలెను నముగిదీనెదరు! అదటుండనెందు. స్వామీ, మీరు చాల నమ్ముకులుగ నున్నారు! ఇక నెవరికిని ఈ రహస్యమును దెలుపకుడు! రామస్వామీ, నీవెఱుగుదువుకే! ఇది వ్యవహారము! పిల్లల చెలగాటలు గావు! గందరులు నూటికి తొంబదితొమ్మిది! ఆమాటలు మఱువవలదు. నేను వన బుపుంటాను. కాకుంటేని. ఆలోచించనఁచును బాగా.

(వెడలును.)

(కొందఱు జానపదులు ప్రవేశింతురు.)

1జా—ఆయసెప్పిన సన్యాసెక్కడో?

2జా— యీనే గామాల్స్!

3జా—వెూసగాశల్లె వుంటాడే! నిజమైనో సెక్కడో!

స— నిజమైనవాడు చిక్కుటకష్టము! పిల్లలనినోదాని కై నేను సన్యాసి వేషము వేసినాను,

1జా—అయితే మేం పిల్లలంగాదు!

స— నాకా నీవసు తెలియును.

2జా—వోగ్సామలోరు యొక్క డో వుండాకని అన్నానెంటి?

1జా—కాని మీరూపు బాగుందండి! మాత్తురేనైన సేర్పిస్తారా?

స— మహాపురు సేర్పుకొన నచ్చయునని నాయూశ. నేర్పవానకన?

1జా—మంచావోన్ని వుంటాడు. బైరప్పగాలో వుంటాడు. బూతాలనయానొసంగాలో వుంటై! సంపేసంలేదు! మొన్నే వొకపిల్లోడు సాపబత్తలవిరా దవుంటాడు. ఆ మనసెంచేశాడెనుకున్నావ్! ఆ పిల్లోడి పానం రప్పంతాతీశాడు; వొక కోడి మూన్నాళ్ళ వెట్టాడు. సెత్తేమీరు నమ్మగ్గాని! నామనుటు నిచ్చయం. ఆకుర్రోడు పోయినాడ సొమ్మెంద; కోడిమూన యింకా బతికేవుంది!

సూదికొచ్చు కావశివా. ఉట్టా సచ్చాకెందనే! నానాపాన అయ్యు సొంతకళ్ళతో సూశాడు; ఆ కోప్నే! దాన్నెవడైనా ముట్టుకొన్నాడా, తండ్రి కట్టేటుచ్చుకొని యెంబడత్తాడు. ఆమూడకి పతి నిత్తెం రెండుపూట్లా, రెండు కోడిపిట్టల్ని దిగదుడుపు తీయడంతో ఆడి మచ్చమాత్తుందన్న మాటే! మీరు మాత్తు ల్నేర్పుకోవాలంటే అయ్యు మంచి గట్టోడు!

3జా—ఏంటిరా! పొద్దుపోటంలా? మొదటే మీరు సెప్పుతిన్నారూ! యీ సన్యాసిమాట నెంచిట్నించి నాకు నమ్మకంలేదు! యీ దినాల్లో మాయలునోన్నె లెక్కలేన్లో! అన్ను!

2జా—ఆమాట సత్తెం. మన కామన్మగారిపల్లే, ఆమె మ్యాలొల్లుడు గల్లే, వొక సన్నాసిం సూశాడంట. ఆయన్న గాంజాయి తాగేసొంగే యిట్టొంచ్చాడంట! అందులోనుంచి చూచొక్క వొక్కపుల్లంట, గానినిండా కల్లంట,వచ్చేశాయి!

3జా—మరిగల్తే, ఆయన్న తన నేత్తాలతో సూశాడా?

2జా—అట్టంటావేం? ఆయన్న సొంతకళ్ళతో సూసిన యిసయం! ఓరో వొస్తుండారు! మనం పోదాం, గండనే! (జానపదులు పోదురు.)

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

ల—(స్వ) నాకేమీ తోచదములేదు. నాకేదో ప్రయోగము చేసినాడు! నా లెక్కలన్నీ తప్పిపోవుచున్నవి! నా తలంతా తిర్గిబెర్గి పోవుచున్నది. ఒక్కసారి ఆ బంగారుతామర నెట్లైనా సాధించవలెనని సనపించుచున్నది! మఱొకతడవ ఇదంతా వెఱ్ఱి యడియూశయని తోచుచున్నది. ఇంకొకసారి రామస్వామికది చేతిక్కునేమో యని దిగులు! మఱొకప్పుడు రామస్వామి పాఱిపోని యనుకొందును! కాని; అట్లనుట సరికాదు. కాకేమి? మోసంచేసి మనుష్యులను వశం చేసికోవడాని కదొక యింద్రజాలము! అబ్బే అబ్బే! ఇది మనకు దగిన పనిగాదు. (ప్రకాశముగా) స్వామీ, మీరు నవ్వవచ్చును. నేనును గట్టివాడనే. మీ యనుచరుడను గానోపను. (వెడలును.)

(బాలురు ప్రవేశింతురు.)

బా—శారదోత్సవమునకు సిద్ధపడి వచ్చినాము. ఏమి చేయవలయును.

స—మనమొక గీతమును పాడవలెను.

కీర్తన

మారుతము తెరచాపను నిండ।
మాపడవ నడయాడుచునుండె॥

1. ఆయొడ్డున నలరారు సంప।
దాళినిగూర్చి పాడుచునుండె॥ మా॥

2. ఆపదలకు భీతిల్లక।
యానమెంతొ మనసగుచుండె॥ మా॥

3. అదుగో చూడుడి కర్ణధారి।
పడవ నడిపించుచునుండె॥ మా॥

4. వానివెనుక సూర్యకాంతి।
లోన తేజరిల్లుచునుండె॥ మా॥

5. బాష్పములు చిరునవ్వులుగూడ।
పాటవెంట మనసగుచుండె॥ మా॥

స—మీరిప్పుడు శారదాంబరమును వీక్షించితిరా?

1బా—స్వామీ, ఎవ్వరట గానించుచున్నది?

స—ఆ శారదాభ్రములు తేలుచు బోవుచుండ గానించుటలేదా!

2బా—అవునవును.

3బా—అవును. నాకును గానించుచున్నది.

స—ఆకసము నిండిపోవుచున్నది.

1బా—దేనితో?

స—తేజముతో! హిమముజూడ మీకు వాతమున నగపడుటలేదా?

2బా—ఆహాహా!

స—ఆ తుంగభద్రానదిని జూడుడు. పూర్ణార్ణవమును గావించుటకై యెట్లు పర్వులిడుచున్నదో! ఆవరి మొక్కల సంచలనము నవలోకింపుడు. రామ స్వామీ! బాలురందఱును శారదాస్వాగత గీతమును బాడుచు నడవులను పర్వతములను పల [illegible].

కీర్తన

నాహృదయ పుటమునంగి [illegible]
నీదు స్పర్శను నాకిలలో నెనరుంచీని । నా॥

1. ముగిమునుండ మోయమ్మ మునుకదయుము
సొగసుగిన్నల నాకు జూపి సుఖముగూర్చుము॥ నా॥

2. ఆవల కిన్నెరలట నీదు నాగమనము నాశించి
దేవీ! గంటలు మ్రోగించుచు దిరుగుచుండిరి॥ నా॥

3. నీయందల చిరుగజ్జెలు నాయెద మార్మ్రోగుచుండె।
నాయన్నిపనుల గానమెహాయిగ నిండుచుండె॥ నా॥

(ఇట్లు పాడుచు బాలురు వెడలుదురు.)

(సన్యాసి వేషముతో లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

రా—ఓహో! మన లక్ష్మీదాసా! సన్యాసివేషమా?

ల—నేను తుదకు మీ శిష్యుడనైతిని. ఇదిగో నా పువ్వుల భరిణె. ఇదిగో నా వ్రాలపెట్టెలు. [illegible] పెట్టుడు.

స—ఆకస్మికముగ నెందులకీ నియమము మార్పుగొంటివి.

ల—విజయాదిత్య చక్రవర్తి సైన్యము మా పట్టణము మీదికి దండెత్తి వచ్చుచున్నది! మిమ్మెవరును గాక సాహసించరుగదా! నాజీవము నప్పగించుటకు మీరే యుత్తమోత్తములు. నేను మీ ప్రియ శిష్యుడను. నన్ను రక్షింపుడు.

(రాజు ప్రవేశించును, లక్ష్మీదాసు దాగుకొనును.)

రా—స్వామీ!

స—కూర్చుండుము. నయినా నీవెటుపోవుచున్నావు! కొంచె నేదపదీర్చుకొనుము.

రా—విశ్రాంతి కవకాశములేదు. విజయాదిత్యుడు మన పైబడనున్నాడని వింటిని. వానిస్వాగతము గానవచ్చితిని.

స—కావచ్చును. క్రొత్తరాజ్యముల నాక్రమింపవలెనని యాతడు తత్తరపడుచున్నట్లున్నది.

రా—అట్లుండ నేల? క్రొత్తరాజ్యములా?

స—కుమారా! కనియుండవేల? నీకును నటువంటి కోరిక యుండెగదా!

రా—ఓహో! లేదు లేదు! అది వేరెసంగతి. అదేమైన గానిండు. ఇప్పుడు మీరు [illegible] చేయుచున్నారు.

కొండగావరో ప్రల్లదులు చాడీలు చెప్పియుందురు, అవన్నియు సంభవములని మీరు చెప్పుడు. చక్రవర్తినిగా గోరుటకు నేనేమి వెఱ్ఱివాడనా? నాకటువంటి సామర్థ్యముగలదా?

స—రామస్వామీ!

రా—స్వామీ శలవిండు.

స—ఈ చింపిగుడ్డలచే నొడలుగప్పుకొని, కొండలు బాలుర ననుచరులుగ గొని, యీ దినమును మహానందప్రదముగ నొనర్పగల్గితిని. ఈ దుర్వృత్తుని జూడుము. ఈ చక్రవర్తి దానినంతను వ్యర్థము చేయుటకుమాత్రమే సమర్థుడగుచున్నాడు.

రా—ఊరకొనుము. ఎవరేని వినిపోదురుసుడీ!

స—దానితోడనె నేను పెనగులాడ—

రా—అబ్బబ్బా! నేనొప్పుకొనను. మీ రుపద్రవకరులుగ నున్నారే! మీయూహల మీరు దాచుకొన జాలరా?

స—ఈ విషయముంగూర్చి నేనిదివఱకే నీతోడ చర్చించియుంటిని. అవునా కాదా?

రా—అయ్యో! మీ రెంత యపాయకరులండీ!

(లక్ష్మీదాసు ప్రవేశించును.)

రా— లక్ష్మిదాసా! నీవిచ్చటి కేలవచ్చితివి? తక్షణము తొలగిపొమ్ము!

—ప్రభూ! మీదర్శనలాభము నాసించి నేనిక్కడికి రాలేదు. నేను వెడలిపోవుటకే కోరుచున్నాను; కాని యీ తావున కంటిపోయి యున్నాను. తొలగిపోవుట నాచేతము గాకున్నది,

(విజయాదిత్యుని మంత్రి కోశాధిపతి, యనుచరులు ప్రవేశింతురు.)

మం—విజయాదిత్య మహారాజాధిరాజా నమస్కారములు!

అందఱును—(సాగిలబడి) మహారాజాధిరాజులకు జై!

రా—మూఢులారా మీయాగడములు చాలించుడు. నేను విజయాదిత్యుడనుగాను. నేనాయన దాసానుదాసుడను, సోమపాలుడను.

మం—(సన్యాసింజూచి) మహాప్రభూ! వీరు నగరునకు మరలివచ్చినదె.

రా—గురుస్వామీ! ఇదియేమి? స్వప్నమా?

స—నీది స్వప్నమో, లేక వారిదో, యేదిసత్యమో, యెవరు చెప్పగలరు?

రా—ఇక నెట్లు?

స—వీరలు నన్ను విజయాదిత్యుడని పిలుచుట కద్దు.

రా—ఈ సందర్భము నాకు గడుక్లిష్టముగ నున్నది!

ల— నాకు నల్లే చక్రవర్తిబారినుండి రక్షింపుడని స్వాములవారి చేతులలో బడినాను. నేనిప్పు డెవరి చేతులలో జిక్కినాడనో యెఱుంగ జాలకున్నాను!

రా—మహాప్రభూ! మీరు నన్ను పరిశోధింప నెంచితిరా?

స—నన్నుగూడ!

రా—నాకిక శిక్షయేమి?

స—నీ స్మరణయే!

(ధర్మానందుడు ప్రవేశించును.)

ధ—వీరలంద ఱెవరు? ఓహో రాజుగారిక్కడ నున్నారు! (పారిపోబోవును.)

స—ధర్మానందా! పోకుము. నీవేమి చెప్పవచ్చితివో తెలుపుము.

ధ—నేను మూడుమాడలు ఈదినము పాటుపడి సంపాదింపగలిగితిని. సంగతి చెప్పవచ్చితిని.

స— అవియిట్లు తెమ్ము! లక్ష్మీదాసు ఋణమునకవి మితిమీరిన విలువగలవి! వీనిని నేనే దీసికొనెదను.

ధ—స్వామీ, ఇవిమీరు గ్రహింపవలసినవేనా?

స—అవును. నేను దీసికొనవలసినవే! నేను సన్యాసినైనను అంతమాత్రాన నాతృష్ణను జయించితి ననుకొంటివా? ఇవి నాకెంతయు నాశగొలుపుచున్నవి.

ల—ఇదెంతయు నద్భుతము! నాకు మూడినది.

స—కోశాధిపతియెక్కడ?

కో—ప్రభూ!

స—వీనికి నాకోశమునుండి నూరు వరహాలనిమ్ము.

ధర్మా—అటులైన మీరు నన్నుకొనుచున్నారా యేమి?

స—నీవు నావాడవే! — మంత్రీ! నాకు సంతోషము

లేదని నీవు పరితపింపు చుంటివి. నా సుకృతము వలన నొకతరుణ మని గనుగొంటిని! అదిగిదిగో!

ల—నా కర్మము! ఇటువంటి దత్తునకు నేను ఐయను మీరిన వాడ నైతిని!

స—లక్ష్మి దాసా!

ల—మహాప్రభూ! సెలవిండు.

స—విజయాదిత్యుని బారినుండి నిన్నును, నీరత్నములను సంరక్షించితిని. ఇవిగో తీసికొనుము.

ల—దేవరవారు రహస్యముగ నిచ్చియుండిన యీనగల నాకు నిరపాయముగ నుండియుండును. ఇక వీనిని రక్షించువా రెవరు?

స—అది నాపనియే! — సరేగాని, లక్ష్మిదాసా, నీవు నాకు బాకీయున్నావు గాదా!

ల—(స్వ) నాదుంప తెగినది! చివరకంతే యగునని నే నిదివరకే అనుకొన్నాను. (ప్ర) నేను బాకీయా!

స—రామస్వామియే మనకు సాక్ష్యము.

—(స్వ) మహాగారడీలుగదా, తప్పుడు సాక్ష్యాలకు గొడువా?

స—నీవు నాకు భిక్ష పెట్టదలచితివి. కావున నీవు నాకు గుప్పెడు బాకీ పడియుంటివి.

ల—(స్వ) బిచ్చమే గదా! (ప్ర) అవునవును. అదియా!

స—చక్రవర్తి హస్తమును నింపగలనని నీకు నమ్మకము న్నదా?

ల—సరేగానిండు, మహాప్రభూ! నాకు సాహసము నొసగినది సన్యాసియొక్క చేయిగదా?

స—అర్ణవ సింహాసనమునుండి నిన్ను విముక్తిని చేయుచున్నాను పొమ్ము.

ల—దేవర యాజ్ఞగొని వెడలుచున్నాను — (పోవుచు) అయ్యో! ప్రతివాని కండ్లును ఈ భరణలమీద నే యున్నవే! (పోవును)

(బాలుడు ప్రవేశించును.)

బాలుడు—స్వాములవారు స్వాములవారు. (అని కేకలు వేయుచు వచ్చి, లటాలున నాగి పారిపో జూచును)

రా—మిత్రులారా! మీరు పోవలెను.

స—రాజా! వెడలుము. (రాజు నమస్కరించి వెడలును) (మంత్రి పరివారముతో) మీరును (వారును వెడలుదురు) మన యుత్సవమునకు గడంగుదము. (కీర్తన పాడును.)

కీర్తన

(అందలును)

నాదుహృదయ ఫుటము నింగి మీదబలచితి
నీదు స్పర్శను నాకలలో నేడుగంటిని! నాదు॥

1. మొగమునుండి యోయమ్మ ముసుగుదీయుము
నాగనుగన్నుల నాకుజూపి సుఖముగూర్పుము॥ నాదు॥

2. ఆవన కన్యలట నీడగు నాగమనము నాసించి
లేపి! గండలు ప్రమోగించుచు దిరుగుచుండిరి॥ నాదు॥

3. నీయందెల చిరుగజ్జెలు నాయెద మార్మ్రోగుచుండె
నాయన్ని పనులగానమె హాయిగ నిండుమండె॥ నాదు॥

త్యాగరాజ మొదిల్యారు

(ఆలూరు గురురాజారావు గారు.)

ఈ కవి నారాయణ మొదిల్యారునకు జానకమ్మకును శాలివాహన శ॥ ౧౭౫౫ విజయ సం॥ శ్రావణ శు॥ దినమున జన్మించెను. ఈతఁడు తన బాల్యమునందే నాంధ్రభాషయందు చక్కని పాండిత్యము సంపాదించి గ్రంథరచన ప్రారంభించెను. బళ్ళారియందు కొంతకాలము న్యాయవాదిగానుండి తదుపరి యింజనీయరింగుశాఖలో ఓవరుసీయరు ఉద్యోగమునందుఁ బ్రవేశించెను. తరువాత కొంతకాలమునకు నాగపూరు ప్రాంతములకు వెళ్ళి దొరతనమువారి యుద్యోగమునందుఁ జేరెను. ఆ కాలమున సర్ సాలారుజంగు బహద్దరుగారు నైజాముగారి

రాజ్యతంత్రమునందు క్రొత్తమార్పులను గలుగజేసి రాజ్యముయొక్క ఆర్థికస్థితిని వృద్ధిపరచుచుండిరి. ఈ సమయమున నాంగ్లేయభాషలో నారితేరినవారికి గొప్ప యుద్యోగములు లభించుట సంభవించుచుండెను. అప్పుడీ మొదలియారువచ్చి సర్ సాలారుజంగు గారిని సందర్శించి యాయన దయకుఁ బాత్రుఁడయి యింజనీయరింగు శాఖయందు అధికారమును సంపాదించెను. ఈకవి ఆంధ్ర, ద్రావిడ, కన్నడ, మహారాష్ట్ర, యింగ్లీషు భాషలయందు సంపూర్ణమైన పాండిత్యము గలవాఁడైయుండెను. ఇంతియేగాక చిత్రలేఖనమునందును, వైద్యమునందును, వ్యవసాయమునందును, నైపుణ్యము గలిగియుండెను. తరువాత కొంతకాలమునకు సర్కారువా రీతనికి సుప్రమ్ తాలుకుదారీ యధికారమొసంగి వరంగల్ జిల్లాకుఁ బంపిరి. ఉర్దుభాషయం దీతనికిఁ బరిచితిలేకపోయినను ఉద్యోగమునం దుండుకాలమున తన నియుక్త కార్యములను మహాదక్షతతో నిర్వహించుచుండెను. విశేష కార్యభారముఁగల యుద్యోగములయం దుండుటచే నేమాత్రము తీరికలేకుండినను ఈతఁ డనేకాంధ్రగ్రంథములను రచియించెను. అందు కొన్ని ముఖ్యములగు వాని నిక్రింద బొందుపరచనైనవి. *కైవల్య హైయింగి వీనము, కౌముదీప్రచారము, సుబ్రహ్మణ్యవిజయము, కందర్పదర్పదర్పణము, స్కందనందనకందళము, భాషాయోషాభూషణము, ప్రమోదప్రశ్లేషము, గసనికరసంవాదము, నైషధానందలహరి, అశ్వపిలాసము, శివానందలహరి, భువనేశ్వరీ స్తవము, శృంగారతరంగరంగము, సకలకలారత్నరత్నాకరము, పంపాకలంబకము. త్యాగరాజ విజయము, సోమాస్కంద స్తవము, ఆంధ్రలక్షణాంకరతిలామలకచ్ఛందోరత్నాకరము, సుగంధసౌగంధకము, చెన్నపురి డంబికాడంబము, సులక్షణాక్షరహంసావిలాసము, వ్యవసాయశాస్త్రము, విజయవిజయమను భారతకావ్యము, మొదలగునవి ఇంకనెన్నియో కలవు. నారాయణ మొదలియారునకు కొమారులు మువ్వురు. అందీకవి జ్యేష్ఠుఁడు. తక్కినయిరువురగు దేవశిఖామణి మొదల్యారు పార్థసారథి మొదల్యారు బళ్ళారియందే నివసించుచుండిరి. ఇందు పార్థసారథిగారి కొమారుఁడు చిదంబరం మొదల్యారు గారివల్ల నాకీకవిచే రచియింపఁబడిన భారతము లభించినది.

*ఇవిగాక బాహులేయశతకము, అశివ సూక్తిమాల, యను పొత్తములను రచించితినని యీకవి చెప్పుకొనినాఁడు. శుద్ధద్రావిడుఁడయ్యు నీకవి యాంధ్రమున స్వతంత్రభాషలో రచించినటులఁ జెక్కులు గ్రంథములు రచించియున్నాఁడు. ఇందు సుబ్రహ్మణ్యవిజయము భాషా యోషాభూషణము మాత్రము ముద్రితములైనవి.

ఇతని కవిత్వమునందు వ్యతిరేకత్వోక్తి సంధులు సమాసదోషములు అటుచుగాఁ గానవచ్చుచున్నవి. తన యాంధ్రభాషాపరిచయమును బ్రశంసించుచు నీకవి సుబ్రహ్మణ్యవిజయములో నిట్లు వ్రాసికొనియున్నాఁడు. "బాల్యంబునఁ బ్రథమం బాంధ్రభాష నభ్యసించుట మహాదర్పణ పాదంబు గదా! నాలుగేడులు నిండినతోడనే... యాంధ్రభాష నాకు ప్రథమమం దభ్యాసమయ్యె. లసదుచ్చారణ లేని ద్రవిడ దేశస్థులలో నొకం డనయ్యు నాకలవారికిఁ గలలేమి లేమియయ్యె. సంస్కృత ద్రావిడ హూణ ప్రముఖ భాషలనాయాస లభ్యంబులయ్యె" దీనివలన నీకవి శుద్ధ ద్రావిడుఁడయ్యు బాల్యమునుండియే వ్యవహారభాషగా నాంధ్రమును నేర్చుకొని వ్యవహరించెననియు నందువలననే యాంధ్రవాఙ్మయమున- ద్రావిడ జనా సాధ్యమగు స్ఫుటోచ్చారణశక్తి కలవాఁడై యాంధ్రకవి కదంబములో జేరదగిన వాఁడయ్యె ననియు దెలియు చున్నది. ఇతనికి సంస్కృతమునఁ గూడ మంచి సాహిత్య మున్నటు లీతని గ్రంథములేగాక, పైవాక్యముగూడ నాధారమగును. ఇతఁడు చాలకాలము వరంగలు చెంతఁగల హనుమకొండలో నివసించినటుల వినియున్నారము. భాషాభిమానులగు మహాశయు లెవరేని యేతత్కవి కృత గ్రంథముల సేకరించి వాఙ్మయ రంగమునఁ జిరస్థాయిగ జేయుట ముఖ్య కర్తవ్యము. నిజామురాష్ట్రాంధ్ర వాఙ్మయాభ్యుదయమునకై పాటుపడువారిలో నొకరును, ప్రకృత వ్యాస కర్తలునగు గురురాజారావుగారు హనుమకొండ వాస్తవ్యులు. కొలఁది కాలము క్రిందట వీరు కీర్తిశేషులైరి. భాషా సేవకులగు హనుమకొండ వారు లెవరైన యీ గురు రాజారావు గారు తనవద్ద నున్నదని వ్రాసికొనిన విజయవిజయము కొఱకు ప్రయత్నించి త్యాగరాజ కవి శ్రమ సఫలపరచుచేయుట ముఖ్య ధర్మము. మఱియు గురురాజారావుగారియొద్ద కొన్ని యపూర్వశాసన ప్రతిబింబములు ప్రాచీనా ముద్రిత గ్రంథములు మేము స్వయముగా చూచియున్నారము. భాషాసేవకులావంశీయులతో గలసికొని వానినిగూడ నుద్ధరించుటకర్తవ్యము.

(శే. క.)

31

ఈ కవి తన గ్రంథముయొక్క సూచికయందిట్లు వ్రాసికొని యున్నాడు.

"ఇక్ష్వాకువ్యాసము, సంస్కృతాంధ్ర భారతములలోనుండు సర్వకథలును, ద్రవిడ, జైమినీ భారతాదులలోనుండు నితర కథలును కలిగియున్నది. పాండవులతో సంబంధపడిన ముఖ్యకథలు విడివిడిగను, సందర్భసగణిచే వచ్చు నితరకథలను సంగ్రహముగను రచించి కావ్య సంపద బొంపిరిబోనిలాకునను, గీర్వాణాంధ్ర ద్రవిడ చ్ఛందోవృత్త జాతులెల్లయు వెల్లివిరియునట్లాగునను, అందము పొందు పరుపబడి యున్నయది. కావున నిది పండిత మండలీమండనమై యుండునని నమ్మబడినది."

తరువాత వివరణము నిట్లు వ్రాసియున్నాడు. "భారతమునందు నానాపర్వములలో సంబంధమైన వంశ్యులగు రాజుల వంశానుక్రమణిక నిక్ష్వాకువ్యాసమునందు చెప్పంబూనుట వృథా విస్తరియగుటగాక పరిష్కారముగా తేటపడదు గాన సుపథమగులాగున చంద్రవంశ క్రమమును, వృక్షరూపముగా చిత్రగతి నేర్పరచిన పటంబీ గ్రంథాంతమునం జేర్పబడి యుండును. దానిచే వలయువారు తదంశముల నెరుంగంగలరు. భీష్మపర్వమునందలి భూగోళ విస్తారంబును నీలాగే చిత్రింపబడి యుండెడి."

పైనుదాహరించిన చిత్రపటములకొరకు నేను ప్రయత్నించితిని. ఇంకను లభించలేదు.

ఈ కవి తన భారతమును, ప్రక్రమపర్వము, ప్రద్వేషపర్వము, ప్రధనపర్వము, ప్రశమనపర్వమను నాల్గుపర్వములుగా విభజించి యున్నాడు. ప్రక్రమపర్వమునందు ఆదిపర్వ సభాపర్వార్ధములు గలవు. ప్రద్వేషపర్వమునందు సభాపర్వార్ధ అరణ్య విరాటపర్వములును, ఉద్యోగపర్వ భాగమును గలవు. ప్రధనపర్వమునందు ఉద్యోగపర్వ భాగము, భీష్మ,ద్రోణ,కర్ణ,శల్య,సౌప్తిక పర్వంబులును, ప్రశమనపర్వమునందు స్త్రీ శాంత్యైను, శాసనీ కాశ్వమేధాది పర్వములును, కలవని కవి తన గ్రంథముయొక్క ప్రారంభమున వ్రాసియున్నాడు. కాని కడపటి రెండు పర్వములు నాకు లభింపలేదు. ఆకవి రచించనే లేదని తెలియుచున్నది. ఈకవి 1879 సం॥ జూన్ 3వ తేది పరలోకగతుడయ్యెను.

ఈ భారతముయొక్క సభాపర్వమునుండి కొన్నిపద్యములు వరుసగా నీక్రింద వ్రాయబడియె.

సీ॥ దుర్యోధనాభిఖ్య దుర్యోధనాకాంక్షి సర్వంసహాభర్త సదనకర్త
గాంధారపర్య రాగాంధాంధవుడు పాప వర్తకుండు క్రతుప్రవర్తకుండు
కర్ణ దుశ్శాసన కర్ణ దుష్టత్వభాజనంబులు తత్సభాజనములు
ధర్మరాజాభిఖ్య ధర్మరాడ్భాగ్య విక్రమంబు ఘనాహుతిక్రమంబు

గీ॥ ఈర్ష్య హుతవహుడును రాగ హర్షమొప్ప । రాజసూయంబునకు ధార్తరాష్ట్రి తెదుర
జన్న మొనరింపబూని ప్రచ్ఛన్నవృత్తి । మంత్రమాటమొనర్చి యామనుజవిభుడు।

ఉ॥ ఖండకులైన పాండవులు గూడి సుఖంబొనరించిపిల్చినన్
బండుగుగూడ సందలును బంధుప్రతై చనియుండ విభ్రమం
బందిన నన్నుగాంచి హృదయంబున గౌరవమింతలేక యా
మిందలమారి సర్వ తరమిందనియెడను కండగండునన్।

సీ॥ సరసగమాస్ఫూర్తి జాజరగా ముఖకంజసుఖరంజనలు నాడె చూడలయ్యె
ప్రతిభానుభావంబు జపెలంగా మతిచక్రగతిచక్రములు నాడె గతుకుగాంచె
నిబిడతేజస్స్ఫూర్తి సీల్గగా ఘనపర్వదినగర్వములు నాడె కినుకబాపె
నిర్నిద్రవిభవంబు నీరసంబుగ రాజ్య ఖగపూజ్యగతి నాడె యుగడుగెండె

గీ॥ మామ యాలేమ యుత్సాహధామ చంద । మామనక్షిమోమంత నిభరామశీల
సాంద్రతర హాసనిస్తంద్ర చంద్రికా ప్ర । సార మక్కట నామెప్పెరగారినంత।

చ॥ బికిరము మేమెసంగఁగొని బీరముతో నొకగుడ్డిపాటు దై
వికమున మించి గర్వమున వీఁగెడవారలు వారిభాగ్యమున్
సుకరముగాహరించి పెనుసొంపున వారల నేలకున్న నే
నిఁక ధరనుండ! మేము బలియిచ్చెద నీ యవమానవహ్నికిన్ ॥

చ॥ గురుతరశౌర్యమున్ సహజకుండలవర్మము మెప్పు కర్ణుఁడున్
నిరుపమసారమౌ బలసు నీరధియైతను నీవునుండ నే
స్ఫురదవమానపంకమున మున్గుట నెల్లునె మామ! ప్రీతి నన్
బరువడిఁ గుచ్చి పాండవుల భాగ్యముగైకొని యిచ్చి గావవే ॥

కం॥ అన విని కొండొక తనమన । మునను విచారించి రోగపూరితుఁడను వేఁ
డిన భక్ష్యములనొసంగుట । లనరారాజుఁ శకుని యపుడిట్లనియెన్ ॥

సీ॥ నిల్చిపట్టుట సారె గెల్చికొట్టుట లాను కాయ్యలు చతురంగగణముగాఁగ
జోడుగట్టుట పగాయల్ పీడిముట్టుట లాది వర్తనల్ వ్యూహకల్పనలుగాఁగ
నడ్డుపెట్టుట మేటి యొడ్డుమెట్టుట లాది గౌతాకమంబులు విక్రమాప్తిగాఁగ
చేబట్టుట పందెమూరెఁ ప్పట్టుట పాచ్చి పాచికలగతి శస్త్రశక్తిగాఁగ
క్రొవ్వునను చిఱునవ్వులురువ్వుకొనుచు । నాతితమ్యూతరణమున జేతనేత
రప్రబల బలములఁగొని రాజరాజ! । పోఁచి నీదాయసర్వంబు గెలిచి యిత్తు ॥

ఉ॥ అంగద యిట్టి సైన్యగసమానఁగనేర్చి రాజరాజ సా
రంగి [illegible] ముఖ్య చతురంగము లెక్కలేక లీలదా
యంగర మెప్పు మ్యాతి చతురంగ సుగంగమునందుఁ దాఁకి స
ప్తాంగములన్ హరించెదఁ దవంగనతో ననుజాళితోడుతన్ ॥

ఉ॥ గారవ మెప్ప నొక్క మణి కాంచన పుష్ప విచిత్ర సత్సభా
గారముగట్టి పాండవుల గ్రక్కునఁ దత్సభఁ జూడఁబిల్వుమా
సారసమిత్రపౌత్రుఁడు నిశంబును చూతకుఁ గోరువాని నే
నేరుపు మీర దెచ్చి ధరణిన్ తరుణిన్ నృప నీకొసంగెదన్ ॥

కం॥ అనవిని దరహాసంబా । ననసీమను మొలక లెత్త నపహాస్యత్వా
ద్యనుభావములు పెనంగఁగ । నినసుతుఁడిట్లనియె నమ్మహీపాలునితోన్ ॥

చం॥ అహరహమిట్టి వంచనల నార్యులఁ దూరఁగఁజేసి లోకము
స్సహులయి కార్యసాధనమెసంగ మిగాంచియు వెంటిమున్ మహా
మహులగు పాండునందనులహర్నిశము ని గెల్వక జూదమాడుటల్
విహితముగాదు పో శకుని భీరువెలుంగఁడు వీరకృత్యమున్ ॥

ఉ॥ పక్కన నొక్కకోలఁగొని పాండవముండను లక్కచెండి పే
రుక్కున నొక్కవారికపయున్ క్షమకున్ నిను నేర్పు కర్ణుఁడన్
గక్కసి నక్క చూడక ధరాజనముల్ నగ జూదమాడు న
మ్మక్కలి యొక్కసక్కియుల నాడుట మాన్యమె శూరకృత్యమే ॥

కం॥ అనవిని యాగ్రహమునఁ గ । ర్ణుని నిలునిలుమని యదల్చి రోజుచు దుర్యో
ధనుఁ జూచి శకుని యపుడి । ట్లను నందలి దుష్టనివహ మానౌ ననఁగన్ ॥

ఉ॥ ధీరము పీరసంబుగన ప్రేలెడి కర్ణుడు బంటుపోలె మున్
వారలు మీరు న్ద్రుపదుఁ బట్టఁగఁబోయిన వాడు ద్రౌపదిన్
వారలు బొందనోర్వమిని వారినెదిర్చినవాఁడు జూడఁగా
నేరఁడె ధర్మకౌశలము నెక్కుడు సాహసశక్తులుండినన్।

ఉ॥ ధర్మములోడ ప్రీతిమెయి ధర్మసుఖుల్ పితలౌట వారి ఙల్
ధర్మములందునిల్చి సతతంబు జయంబులనీవ చావకన్
మర్మములాడదూలక సమర్థ్యపురంబును జేరకన్ ద్విష
ద్ధర్మముఁ జూపువారు వసుధాస్థలిలేమి నిజంబు భూవరా॥

గీ॥ వండి గాండీవ చండకోదండ మొలుకు । కాండములు శూలచక్రోరుదండములును
నిలుపఁజాలునె వైచునే నిలువుటడ్డ । సారెలేగాక నిజముగా సార్వభౌమ॥

సీ॥ వైశ్వానరానన ప్రభ వైరిమతిఁగాల్చు నజుమోములన నాకుఁ బ్రతిభలిచ్చు
హరివక్త్రములు నాఁగ నరిధర్మగతినొంచు గుహముఖగతి నాకుఁ గూర్చుశక్తి
రావణాస్యములు నా రహి దాయసామ్మందు నిధులనెల్లను నాకు నిత్యమొసఁగు
దిగ్దంతులనఁగ నెదిరి హృదబ్జములార్చు దిననాథులన నాకుఁ దేజమిచ్చు

గీ॥ వారినిధులనఁ బరభాగ్యవాహినులను । లాగికొనుగిరులన నన్ను లావుమెఱయ
విజయమున సుస్థిరుని జేయుఁ బెక్కుమూర్తు । లలర నా చేతిసారెలో యలుకు రాగ॥

చ॥ అనవిని దుస్ససేనుండను నన్న దురంబు బలారి నాశనం
బొనరఁగఁజేయు విగ్రహమయోగ్యము సామముఖంబులొప్పచో
పనుపడ మామపల్కినటు పాండవులం గెలువంగఁ గూడుగా
కనికి దారసించుటలు గాదు సుసాధ్యమె? యుద్ధమిత్తఱిన్॥

గీ। అనుఁడు దుర్యోధనుండు సాధ్యమగు కార్య । మిదియె యనినిశ్చయించి తా నెల్లవారు
తండ్రికెఱిఁగించువారలై లేచి యంత । పురమునందా విభుని గాంచి మ్రొక్కునపుడు॥

చ॥ శకుని మహీశ! నీసుతుని సామజ సామ్య తనూవిలాస మం
తక భవు యష్టిచూచిన దినంబుననుండి కృశించియుండుటన్
సుకరములన్ స్పృశించి యిటుజూడుమనన్ ధృతరాష్ట్రుఁ డాత్మజాం
గకములఁ బట్టిచూచి యనుకంపఁ గలంగుచుఁ బల్కెతోసనన్॥

ఉ॥ నందనరత్నమా! యిటుమనంబుకలంగి కృశాంగుఁడౌచు వి
న్నందనమాననేల నరనాథులలో నిను బోలి ప్రాభవా
నంద నయాస్థభోగ కలనన్ గలవారలు లేమిగాక నా
నందన కల్పకాథ్యుఁడయినన్ సరిగాఁడు కదంబుఁ దెల్పుమా॥

చ॥ అనుడు సుయోధనుండు వినయంబున నిట్లను నయ్య! తృప్తుఁడౌ
జనపతి నష్టుఁడౌనను చుఁ జూటఁడె దేవగురుండు ధారుణీ
శున కిల దాయ పెంపుపడఁ జూచుట మేనునఁగండఁ డెందులా
గనుట నెఱుంగవే యిభవాత్మజు పెంపు సహింపఁ జెల్లునే।

సీ॥ నవనిధుల్ గలరాజనాథుఁ జాటని జేరి రాజశేఖరులు మిత్రత ఘటింప
సురభిసంతానముల్ నెఱయ గోపతి యంచు మొనసి యుపేంద్రుండు పని వినంగ
నిరుపమ వాహినీశ్వర సేవితుఁడటంచు భువనముల్ తనపన్నుఁ బూనిసేయ
పరమపావనుఁడయి ప్రబలెడిబలుఁ డంచు తనచే ధనంజయోద్ధతులు వెఱయ

గీ॥ భవ్యతేజంబు సత్కళావళి శుచిత్వ । పూర్తి నుగ్రాంబకస్ఫూర్తి పోలుపుఁ గాంచు
ధర్మభవ లోకపాలకోత్తముని యెదుట । నోపు ఖద్యోతిమోల ఖద్యోతమైతి॥

సీ॥ రాజసూయాత్త సామ్రాజ్య సింహాసన ఖచితరత్నంబు లేకడ వెలుంగ
సార్వభౌమ కరధృతోజ్జ్వల మౌక్తికచ్ఛత్ర దీధితిప్రతతి చంద్రికలనీన
ఫేనాగ్రనావర్తి తామలచామర క్రమము వసంతవాతముల నింప
శ్రీమహేంద్రేయ దర్పదర్పణ విలభూ భృన్మౌళిరుచులు నీకెండగాయ

గీ॥ ననను వైభవసాంద్రుఁడై యనుసుతుండు । నిందుకొలువున్న విన్నవై నిలుచునన్ను
కృష్ణ కృష్ణానుజులు కృష్ణ కృష్ణ ఫీమ । ముఖులు గని నవ్వ నవమానమున మునింగి॥

ఉ॥ అంగము గాసియుండియు సభాంగణమున్ గనబోయి నవ్వుడం
దంగద యెండలేని మణు లయ్యె! నసఖ జెనువెట్టిజేయ నే
భంగపడంగి నన్నుగని పక్కున నవ్వెను ఫీముఁగూడి మై
పొంగఁగ నేవురన్ గవయు ఫోగిని గౌరవమెంచికొంకకన్॥

ఉ॥ రాయలకీర్తియున్ సురసులంబగుభాగ్యము లెండలై సభన్
దాయలకైన వారికెను ఫ్యాలు దావశిఖాళిమై కడున్
హేయపుఁ దొత్తుఁ గేలఁగొను టెంటెయు దుర్జనవర్గమైన భూ
నాయకు మాఁకష్టికి విక్రమత నెండియుఁ గాలిరూపకన్॥

గీ॥ వసుచయంబునిచ్చి । పొణంబు ప్రాణంబు । నిచ్చి మానమును మహీశ గావ
వలయుఁ గాన మానవిలయమైమ మతినేల । కొనకయున్న ప్రాణ మునుపఁదగునె॥

కం॥ కావుఁ సుధర్మవిభవము । చేటన్ గొన రామి శకునిచే ద్యూతమునన్
దైవసమొఱర్చి వారల । సేవలకున్ జొనుపమన్న జీవము నొల్లన్॥

కం॥ నెఱవిస్మృతి యేడ్చుచు నల । జలిగాడి పలవించుచుతుఱ సంభ్రమమునఁగాఁ
గనుఁచి యాంబికేయుఁడు । తులునలవలఁబిక్కి భీతితోనిట్లనియెన్॥

ఉ॥ జూదము ఖేదమున్ జనిచి సుస్థిరధర్మమునొంచి పిమ్మటన్
వాదము భేదమున్ గలుగఁ బాసెల ధర్మమువంచి నీ మహా
హ్లాదము మోదమున్ జెరుపుసల్పుఁ బుత్రి కళత్రి గోడనో
న్మాదము నాదమున్ బలఘనక్షయమున్ ఘటియింపకుండనే॥

చ॥ వలసిన నీవు దిగ్విజయవైభవము ఙ్గని ధీరవృత్తి న
వ్వల సిరిగూర్చి చేయు మొక భవ్యమఖంబు సుఖంబుగాఁగఁ గే
వల సితపక్ష చంద్రకాంతి భవ్యయశంబుఁ జెంగఁ బిన్నితో
వ శివమై తిరుగ్గరావచ్చుచు బిచ్చును హెచ్చుపుచ్చఁగన్॥

రాపాక లక్ష్మీపతి.

(శ్రీ శేషాద్రి రమణ కవులు)

ఇతఁడు భద్రాద్యభ్యుదయమను నైదాశ్వాసముల పద్యకావ్యమును విరచించి నిజాము రాష్ట్రములోని బిక్కనవోలు సంస్థాన ప్రభువగు కామినేని రాజేశ్వరరావు ప్రేరణముచే శంకరున కంకితముఁ గావించెను. కవి యుభయభాషాకవిత్వధుర్యుఁడు. గ్రంథమునఁ గవి నియోగియో వైదికియో నిర్ణయించుటకు నాధారములు కానరావు. ఇతఁడు పరాశరగోత్రుఁడు, లింగనార్య తనూభవుఁడు. తండ్రికి నార్యపద ముపయోగించుట వలన నితఁడు వైదికియనియె తోఁచుచున్నది. ముద్రిత ప్రతిలో నొక యాశ్వాసాంతగద్యములో మాత్రము కవి జనకునిపేరు లింగనామాత్యయని కలదుగాని కడమ నాలుగాశ్వాసముల గద్యయందు నార్యశబ్దముండుటచే నమాత్యపదము ముద్రాపకుల ప్రమాదమని తోఁచుచున్నది. లక్ష్మీపతి కవిస్తుతిలో నన్నయభట్టారకుని దిక్కయజ్వను మాత్రమె నుతించి యెఱ్ఱాప్రగడను ప్రశంసింపమానెను. దీనివలనఁ గవి మిక్కిలి ప్రాచీనతరుఁడని తోఁచుఁగాని చరిత్రాధారములచేఁ గవి యాధునికుఁడని తేలకపోదు.

ఉ॥ ప్రాకృతసంస్కృతాంధ్ర పరభాగము లుల్లసిల్లఁగ వైకృత
వ్యాకరణంబుఁ జేసి బుధవత్సలతన్ సకలార్థతత్త్వరా
జాకలితేతిహాసముల నన్నిరచించిన నన్నయార్యు సు
శ్లోకుని దిక్కయజ్వను వచోనియతిన్ వినుతింతు మత్కృతిన్॥

ఆధునికుఁడైన నిక్కవి కవిత్రయమును బ్రశంసింపక శిష్టజనాచారవ్యతిరేకముగ నన్నయ తిక్కనాదుల మాత్రమే పేర్కొనుటకుఁ గారణమూహ్యము. కవి తన్నుఁ గూర్చి ప్రభువు ప్రశంసించు ఘట్టమున స్వరచిత గ్రంథనామముల నిటుల భద్రాద్యభ్యుదయమునఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు.

సీ॥ అద్వితీయాపరోక్షానుభూతిప్రసి
ద్ధాచార్య విజయ మాంధ్రాంచితముగ
ఘనజగజ్జన్మాది కారణశ్రీమదు
పాఖ్యానము దెలుంగు నైదలిర్ప
లలిత పదార్థాద్యలంకార సహిత సీ
తావివాహము సప్తోల్లాసములఁ
గృతులు మెచ్చంగ శ్రీకృష్ణవిలాసంబు
నవమనోహర్షముగా మునురచించి
తే.గీ॥ మించియున్నట్టి నిన్ను వర్ణించ నరమె
ప్రబలరాపాక వంశ సంభవ నవీన
జనక కవన ప్రభూత భాషావిశేష
లక్ష్మణ ప్రతిభాధుర్య లక్ష్మణార్య॥
తే.గీ. నీవు శబ్దార్థచిత్ర సన్నిహితలైన
కవన మొనరించు ప్రౌఢవుగాన నొక్క
దైవి కావ్యక సూక్తి సంధాన మహిమ
గలిగిన ప్రబంధము రచింపు కౌతుకమున॥

ఆచార్య విజయమును, శ్రీమదుపాఖ్యానము, సీతావివాహము, శ్రీకృష్ణవిలాసము, నీకవి రచించెను. ప్రభువు రచింపఁ బ్రేరేపించిన దీభద్రాద్యభ్యుదయమునె. భద్రాద్యభ్యుదయము దక్క కవికృతులగు గ్రంథములు కానరావు. శ్రీ మానవపల్లి రామకృష్ణకవిగారు లక్ష్మీపతి కృతియగు శ్రీకృష్ణవిలాసము పద్యకావ్యముఁ జూచితిమనియు నద్భుతముగ నున్నదనియుఁ జెప్పియున్నారు. భద్రాద్యభ్యుదయ ముత్తమ గ్రంథములలోఁ బరిగణింపఁదగిన ప్రబంధము. ఇందుఁ జిత్రకవిత యెక్కుడుగఁ గలదు. ప్రథమాశ్వాసమునఁ బ్రభునియాస్థానమంటపము. పురవర్ణనము, దైవసంవర్ణనము లోనగు నవి వర్ణించుచుఁ గవి తనకుఁగల కవితాచాతుర్యమంతయు విపులగతులఁ బ్రదర్శించియున్నాఁడు. తెలుఁగుఁ బదముల యట్లెకకంటె సంస్కృతపదరచన మీకవికి సహజముగు నభ్యాసముగఁ దోఁచుచున్నది. కవియొక్కయుఁ గృతిపరిచనమునకుఁ బ్రేరకుఁడగు ప్రభునియొక్కయు నివాసాదికములఁ బరిశీలింతము.

భద్రాద్యభ్యుదయ రచన ప్రేరకుఁడగు కామినేని రాజేశ్వరరాయ ప్రభుని లక్ష్మీపతికవి రాజన్న దేశాయి యని వ్యవహరించి యున్నాఁడు. ఈ రాజన్న దేశాయి రామారెడ్డిపేటఁ బరిపాలించుచుండెను. ఈ రామరెడ్డిపేట పట్టాభిరామవర్తి చరిత్రాది గ్రంథకర్తయగు మల్లారెడ్డికిఁ గుమారుఁడగు రామారెడ్డిపేరఁ గట్టఁబడినటుల నుమాపత్యభ్యుదయము చెప్పుచున్నది. రాజన్న దేశాయి రాచుశ్శగోత్రీయుఁడు. పాకనాటి రెడ్డికులములోనివాఁడు ఈ వంశమునకు మూలపురుషుఁడు కామినేఁడగుటచే

నీవంశము కామినేని వంశమని వ్యవహరించుట గలదు. ఈ విషయమంతయు మల్లారెడ్డి జీవితము వ్రాయుచుఁ జర్చించియున్నారము. భద్రాయురభ్యుదయములో

"కం॥ ఆపాకనాటివంశో
ద్దీపకుఁడై కామినేఁడు దృఢతరబల సం
తాపిత పరభూపాలకుఁ
డై పాలిచె సమస్తలోక మభినుతిఁజేయన్॥

తే॥ గీ॥ అతఁడు బిక్కనవోలుపురాధిరాజ
పూజ్యసామ్రాజ్యలక్ష్మిచేఁ బొలిచియుండెఁ
గుతుపశాహాది యవనరాట్కృతుక దత్త
ఘనతరాందోళికాది విఖ్యాతిఁగాంచి॥"

కామి (రెడ్డి) నేఁడు బిక్కనవోలు పాలించినట్లు గుతుపశాహాచే గౌరవింపఁబడినటులఁ జెప్పఁబడినది ప్రమాదము. శివధర్మోత్తరఖండములో మల్లారెడ్డి, కామినేనివంశములోఁ జనించిన కాచారెడ్డియే గృష్ణదాఁటి మెదకుదుర్గముక్రిందనున్న బిక్కనవోలుకువచ్చి నటులఁ జెప్పబడి యున్నదిగాన కామినేఁడు, బిక్కనవోలులో రాజ్యము స్థాపించినది యథార్థముకాదు. ఈ విషయము మల్లారెడ్డి జీవితమున విస్తరించితిమి. రాజన్న దేశాయి రామరెడ్డిపేటలోఁ గొలువుదీర్చి రాపాక లక్ష్మీపతికవిని సగౌరవములతోఁ దిలకించి రాజేశ్వరార్పణముగ భద్రాయురభ్యుదయము రచింపుమని చెప్పియున్నాఁడు. కవియియ్యకొని రాజేశ్వరుని యాలయమునకేగి యాదేవుని దర్శించి దక్షిణాశా విశాలమందిరమున నున్న సీతారాముని సేవించి గ్రంథరచనమున కుపక్రమించెను.

రాజన్న దేశాయి కాలమును దెలిసికొంటిమేని భద్రాయురభ్యుదయ రచనకాలము సువ్యక్తము కాఁగలదు. రాజన్న దేశాయి పోతారెడ్డి కుమారుఁడు. ఇతఁడు కామినేనివారి వంశమునఁ బన్నెండవ పురుషుఁడు. రాజన్న దేశాయినిగూర్చి యొక చిత్రకథ యుమాపత్యభ్యుదయమున వ్రాయఁబడియున్నది. తన పూర్వుల వలెనే రాజన్న దేశాయియు గోల్కొండ నవాబుయొద్ద కొన్నిగ్రామములు గుత్తకుఁ దీసికొని సామంతుఁడై కప్పము నుజెల్లించుచు నైశ్వర్యవంతుఁడైయుండఁ జూపోపని కొందఱు గోలకొండకేగి నవాబుతో రాజన్న దేశాయికై ద్వేషముఁ గల్పించిరి. నవాబు తత్క్షణమే కొంత యవన సేనను రాజన్న దేశాయినిబట్టి తేఁబంపెను. ఆసేనవచ్చి చుట్టుముట్టువఱకు రాజన్న దేశాయి సమాధిలో నుండెననియుఁ బ్రక్కనున్న విభూతికణికలు రెండు జెబ్బులై యావనసేనను [illegible] యుమాపత్యభ్యుదయములో నిట్లు జెప్పబడియున్నది.

ఉ॥ నిండుసమాధినున్న యవనీతలనాథుని రెండు నైపులఁ
దుండు విభూతియుండలపు డుగ్రమృగేంద్రములై రయో
దర్చియు
ద్దండతవచ్చు నత్తురకదండును దాఁకిన భీతినొంది యా
గండముదాఁటుటెట్లని వికావికలై యదిపాఱెదిక్కులన్॥

ఈ రాజన్న దేశాయితో ద్వేషించిన నవాబు నామ ముమాపత్యభ్యుదయమునఁ జెప్పఁబడకపోవుటచేఁ గాల నిరూపణమునకు వీలుకలిగినదికాదు. రాజన్న దేశాయి కుమారుఁడు రాజేశ్వరరావు హిజరీ ౧౨౦౨ లోఁ జెన్నూరుపాళెమునితో యుద్ధముఁగావించెను. కుమారుని పరిపాలనమునకుఁ దండ్రి పరిపాలనమునకు ముప్పదిసంవత్సరములు వ్యత్యాసముంట సహజముగావున భద్రాయురభ్యుదయ కృతిప్రేరకుఁడగు రాజన్న దేశాయి హిజరీ ౧౧౪౭ లో నసఁగా క్రీ. శ. ౧౭౩౪ లో నుండెననుట నిశ్చయము. దీనివలన రాపాక లక్ష్మీపతికవి యిప్పటికి రమారమి ౧౯౦ సంవత్సరముల క్రిందనుండి యుండును. భద్రాయురభ్యుదయమున రాజన్న దేశాయి పరాక్రమ శాలియని తెలుపు పద్యము లీక్రిందివిధముగ గలవుగాని యాతని విజయములు మాత్రము కానరావు.

సీ॥ ఖడ్గంబుఁబూనెనా? కఠినారి శిరములు
కందుకక్రీడఁ బెంపొందఁ జేయు
సాగుచేఁబట్టెనా చటులరాహుత్త రా
ట్పటుశిలా బత్తరుల్ పగులఁబొడుచు
నేజా ధరించెనా నీటుగా వైరుల
గుదులుగాఁగను గ్రుచ్చు మెదలకుండ
కోదండమందెనా వేదండములనైన
నొక్కొక్కకోలచే నుక్కడంచు

తే॥ గీ॥ శౌర్య సాహస విక్రమార్కావతారుఁ
డనుపమాకారుఁడాశ్రితా వనవిహారుఁ
డనుదినోదారుఁ డఖిల విద్యావిచారుఁ
డగుచు రాజన్న దేశాయియలరుచుండె

భద్రాయు. ప్రథ. 202.

ఈ రాజన్న దేశాయి కాలములోఁ బూర్వాజ్జితమగు రాజ్యము బిక్కనవోలునుండి రామరెడ్డిపేటకు మార్పఁబడెను. రాజన్న దేశాయి పుత్త్రుఁడగు రాజేశ్వరరావు రామరెడ్డిపేటనుండి రాజ్యమును దోమకొండకు మార్చియున్నాఁడు. కృతిపతి వంశీయులు నాఁడుమొదలు నేఁటివఱకు దోమకొండయే ముఖ్యస్థానముఁజేసికొని రాజ్యము పాలించుచున్నారు.

భద్రాయురభ్యుదయము త్తమ ప్రబంధములలో నొక టియని యొప్పుకొనక తప్పదు. గ్రంధకర్త గీర్వాణమున నొనరించినంత పరిచయమాంధ్రమున లేనివాఁడగుటచే కాఁబోలు నందందు వ్యాకరణ లోపములు కానవచ్చు చున్నవి. భద్రాయురభ్యుదయములోని ప్రతి యాశ్వా సమునందొక్కొక్క విశేషముకలదు. ప్రధమాశ్వాసమం తయు నాస్థానరాజధాని రాజవర్ణనములతో ముగించి నాఁడు. మిగిలిన నాలుగాశ్వాసములలో వర్ణనాంశ మెక్కుడుగను కథాంశము కొలఁదిగా నున్నది. అం దందుఁ బ్రసక్తి నేన్వఅచిత్ర్య వేదాంత న్యాయాది శాస్త్రవిషయములను సైతము కవి వ్రాసియున్నాఁడు. శైలి తెలియుటకుఁ గొన్ని పద్యము లుదాహరించు చున్నారము.

సీ॥ సింజానసుమనః ప్రయుంజానమకరంద భుంజాన మధుకరీ రంజితంబు
కంజాత కింజల్క పుంజాతతపరాగ సంజాత నద పరిష్వంజితంబు
ఖంజరీటవిహార మంజరీపరివార పింజరీకృత భూజ మంజులంబు
గుంజాధిగమ్య సామంజస్యసమ్య క్కుంజాంతరమ్యభూ మంజిమంబు
తే. గీ॥ నగుచుచొగరగు జిగిదగి నిగుడు మొగడ। లగణితములగుపొగడల తెగలసొగసు
గల వలపు గుమగుమయని చెలువుఁజూప। ప్రమదవనమొప్పుచుండు నప్పట్టనమున॥ (ప్రథ)

సీ॥ ప్రస్ఫురత్ ఖస్థలప్రస్ఫుశత్ ద్రుక్రమ ధ్వస్త జీర్ణచ్ఛద స్థానమగుచు
నిర్ద్రివవ్యధ్వ నిర్ణిద్ర జాతాధ్వనీ నాధ్వజాతాయన హరిణమగుచు
గ్రావకస్రస్త ముష్టి స్త రోద్ఘట్టనో చ్చైస్స్వన స్నిగ్ధరస్థగిత మగుచుఁ
గుటకోటర రట త్కరట ముఖాండజపత్రి పటుపటాత్కార సంభరిత మగుచు
తే॥ గీ॥ నడరు బహుయోజనద్వార హర్షపత్రిప ఖానభిజ్ఞ మహామృగస్త్యానభయద
భూతభేతాళ రావప్రభూతమరప। గాహగహనంబు నా రాజకాంతజొచ్చె॥ 4

మ॥ బహుధాధావద నేక భీకరిమృగ బ్రహ్మణ్యవర్గ
వ హుతాశావృతతార్ణభూ చిటచిట స్వా ... క్రుచుఁ
"జహిహిత్యత్సుత మస్మదభ్యవహ ... చుఁ జై
సహహేత్యుస్తుల దానవుల్ గదియ ... రోవుచుఁ॥

శా॥ భూతప్రేతపిశాచ ఢాకినులచే భూ
యాతాయాతబిలేశయంబులకు నీ
జాతాంత స్తటినీ నికుంజములలో
భూతాధూళికృశాంగి యావ ...

* * *

చం॥ ఇటువలెఁ బుత్రుఁ డీల్గిన సహింపక చందనగంధి శోకము
ల్కటముగ మూర్ఛనొందె మద దంతిక ... వశీ
దిటముగనంతలోపలను దెల్వి ... మి
క్కటమగుచోఁ జయోడ ... నిల్గుచుఁ॥

ఉ॥ హాయను మన్మనోరధసుధ
హాయను సర్వధూర్వహ.
హాయను సత్ప్రతాప తప
హాయను ధర్మరక్షపహ ... వా

సీ|| నాథభిక్షు ప్రతిథి సనాథమై తగునన్న నూరాశ్వగా నెవ్వాఁడు సుమా
పద్యరీతిం సనపద్యనై తగునన్న నమునయింపఁగ నెవ్వ రాత్మజాలి
కాంతనివాసిశైత్రై కాంచనైరున్నఁ గడతేర్ప నెవ్వాఁడు గలఁడుపుత్రి
ప్రియనిరాకృతపథా ప్రియమై తగినదన్న నరిరిపనెవ్వాఁడు యనుచుఁగునఁయ

తే| గీ| యనుచువిలపించు మూర్ఛిల్లు నాకణిగ్జ। నములు పలవించి సాంత్వవాక్యములు బలుక
బుత్రిమోహంబుచే భూమిఁబొరలి పొరలి। బహుళ దుఃఖాబ్ధిలోఁ గ్రుంక పలువరంచె|

ద్వితీయోల్లాసము.

కవిత్వము రసవంతముగను మనోహరముగను సంస్కృతపద జటిలముగను నున్నదనుట కుదాహరించిన పద్యములు చాలును. కథాంశము బ్రహ్మోత్తరఖండము లోనిది. దశార్ణదేశాధిపతియగు వజ్రబాహునకు బలు పంది భార్యలుకలరు. అందు సుమతియను నామె చూలాలైయుండఁ జూపోపక సపత్నులు విసముఁబెట్టిరి. సుమతి నవమాసమ్ములు నిండిన పిమ్మట తనయుని గనెను. పూర్వవిషప్రయోగముచే మాతయు శిశువును వ్యాధి బాధచే నలుగుటఁ జూడలేక వజ్రబాహుండు పరిచారకులచే నడవిలో విడచిపెట్టించెను. దిక్కులేని సుమతి శిశువుతో నడవిదాటి యొకచోఁ జేరి వైశ్యుని పంచలోఁ దలఁదాఁచికొనియుండ శిశువు గతించెను. పిమ్మట నొక శివయోగి యా శిశువును బ్రతికించెను. అతఁడె భద్రాయువు. భద్రాయువు సునయుఁడను సఖునితోఁ గలసి ధనుర్విద్య నభ్యసించి తన తండ్రిరాజ్యము హరించిన మగధ దేశాధిపతియగు హేమరథుఁడను వానిని జయించి పితృకిరీటముఁ బొందెను. తల్లితో పిమ్మట తండ్రిసదనమునకుఁ జేరెను. భద్రాయువు చంద్రాంగదుఁడను ప్రభువుపుత్రికయగు కీర్తిమాలినిని బరిణయమై చాల కాలము రాజ్యముఁ బాలించెను. ఈకథను కవి యుచితములగు వర్ణనములతో సముచితముగ నెలకొల్పి ప్రబంధముగ రచించినాఁడు. (నిజాము రాష్ట్రాంధ్రకవుల చరిత్రమునుండి)

ములు

తే| గీ|| కూరలయుండియుండి గుణవంతుఁడైన
గొడ్డుబావు చాలుగొన్నయట్లు
కాలమహిమచేతఁ గాఁబోలు నర
రాజనంబు లూసరములఁ బండె

తే| గీ|| క్రొత్తనిట్టాట పెరుఁజాటు గ
కోసి పఁగట్టి యంతట వేసెట్టి
కొప్పువరుసప్పగములచే నొప్పెఁ
లూరు చాలక కట్టిన యూయల||

తే| గీ| చెఱకుల కాలిత్రేలి పిల్లాడివిల్లు
వెండిమువ్వలగుత్తితో వియ్యమందగ
దాదలఁ బొందు మల్లెకట్లనుపూల
మల్లెసిలు మళ్ళఁ బచ్చని యల్లికోళ్ళ|

ఆ| వె| తలచు సన్నబొజ్జముల రవపూజెక్కు
నట్టి మరకతంపు గొట్టమున్న

చిన్ని తమ్ముకెంపు : ఒన్నెగుఁగొన్నవా
నొప్పె దుఁపట్టి కనులికోడు|
పూవుపుంజెల, బ్రేమపాదిపుగాయలఁ, దమ్మ
లోరగి పచ్చఁగనున్న మిరపచేలఁ
పూగొలల తేఁ డిఁగ లంబగాలతో
నెసి వాసనగొట్టు నుపచేల
తులసంటి ఫవ్యగుత్తులు పూచి
గమగమవచ్చు కొత్తిమిరిచేల
మొక్కజొన్న కొండ్లు మురంతేఁ బాకాన
మిలగమాయించు మెంతిచేల
...ను జడగట్టి కాచిన యాపచేల
...నుముఁజ వెన్నను వంగచేల
...దమబ్బుల బొంగొన్న యాలువచేల
కమిడఁ జూచిన నులకు లంకపాలను||

వడ్డాది సుబ్బారాయకవి.

గ్రంథపఠనము

మాకార్యస్థానమునకు విమర్శనార్థమై వచ్చిన అడవిమల్లెలు, నల్లగొండ చరిత్రము, పసిపాప, భగవద్గీతామృత బిందువు, లోనగు గ్రంథముల వందనములతో నందికొంటిమి.

అడవిమల్లెలు.

గ్రంథకర్త యనమండ్ర నారాయణమూర్తిగారు. ఇందు బూందోటు, ఘనఘనకాలము, కనుసుఖములు. అతీంద్రియపిపాస ...... బ్రతుకుకథలోనగు ప్రత్యేకాంశములను గూర్చి వ్రాసిన పద్యములన్నియు నిందు సంకలితముగా నున్నవి. ఇందలి కొన్నిపద్యముల నీకవిగారు పత్రికాలేఖములలోఁ బ్రచురించియే యున్నారు. ఇందలి వృత్తములు కొన్ని పూర్వఛందోనియమములను గణింపక స్వతంత్రముగ రచింపఁబడినవిగా నున్నవి. గ్రంథాంతమునఁగల బ్రతుకు కథ మనోహరముగా నున్నది. భిన్న ప్రకృతుల స్వరూపములను భిన్న భిన్న రీతులలో నీకవి వర్ణించియున్నాఁడు, కాని ప్రతిపాదమునను బ్రతుకు కథాద్విపదలలోఁ బ్రాసలు వైచుకువాడఁబడియున్నవి. ఇది పూర్వకవి సమయవిరుద్ధము కాదు. ఈ గ్రంథమున సమకాలికులు గ్రహింపగాని యనమూర్తి భావరహస్యములు నూతనమార్గములు కానగావు. కాన మాలతీ మాధవీయమునందలి కృతికర్త భవభూతి చెప్పికొనిన "ఉత్పత్స్యతేస్తి మమకోపి సమానధర్మా" యను శ్లోకభావ మీగ్రంథమున కన్వయింపదని మా తలంపు. కవిత సరసముగ నున్నది. పుస్తకము గ్రంథకర్తగారికి విజయనగరము వ్రాసిన లభించును. వెల యుదాహరింపబడ లేదు.

నల్లగొండచరిత్రము.

గ్రంథకర్త శేషభట్టరు వేంకటరామానుజాచార్యగారు. ఇది శ్రీ శేషలింగ కంఠాభరణ గ్రంథమాలలోఁ బ్రథమ కుసుమము. ప్రకృతము నల్లగొండలో నేదియే రాజకీయ స్థానములు కలవో నిజాము రాజ్య వైశాల్యమెంతయో వ్రాసెఁగాని యీ చరిత్రకారుఁడు గ్రామ పూర్వచరిత్రమును పరిశోధనదృష్టితో వర్ణించి యుండలేదు. నల్లగొండను పూర్వము నలుఁడను దొ యుఁడు పాలించిరను నానుడి విశ్వసనీయము కాదు. ఆ యుభయులఁ గూర్చిన శాసనము లటగానరావు. కాకతీయచరిత్రములలోను స్థానిక చరిత్రములలోను శాసనములలోను నల్లగొండచరిత్రము కానరాదు. కోటయొక్క యాకారము గుండుకొండలకంటె గట్టిన మట్టికోటయుఁ బరిశీలింప నీదుర్గము కాకతీయసామ్రాజ్యమున కరణమున వెలమవీరుల చేతనో రెడ్డివీరుల చేతనో కట్టబడి కొంతకాలమునులో మహమ్మదీయుల వశమైనట్లుఁ దోఁచును. పద్మనాయక సామ్రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానమనఁదగు రాచకొండదుర్గమునకిది శాఖాదుర్గమేమో!

నల్లగొండ ననుసరించి సమీపముననున్న పానగల్లు దర్శనీయమగు ప్రదేశము. ప్రాచీనచిహ్నములచే నాపుర మమరావతిని దలపింపఁజేయును. ఆపురమును బాలించిన యుదయుఁడు బహుశః చోడోదయుఁడు కావచ్చును. అదియే నిశ్చయమేని మొదటి ప్రతాపరుద్రుని కాలమున నీపురము కాకతీయులను సంక్రమించి యుండును, ఆధారరహితముగ నల్లగొండచరిత్రము వ్రాయుటకంటె-చారిత్రికాంశముల శోధించి సమీపమున నున్న పానగల్లు చరిత్రమో, పిల్లలమర్రి, నాగులవరము, రాచకొండ, లోనగు గ్రామముల పూర్వచరిత్రమో సవిమర్శముగా వ్రాయుట చాల ఆవశ్యకము. మాతెలుగువారలందున్న యీ చరిత్రముల నిట్టి యుత్సాహవంతులగు యువకులు వ్రాయుటకర్తవ్యము. ఇకముందు వ్రాయు గ్రామచరిత్రను శాసనాది పరిశోధనములతో జతచేర్చి వ్రాయ నీ గ్రంథకర్తగారిని ప్రోత్సహించుచున్నాము. వలయువారు గ్రంథమాలాధిపతులకు నల్లగొండ జిల్లాకు అని వ్రాసినఁ బడయఁగలరు. వెల గ్రంథమాల చందాదారులకు రు 0—2—0. ఇతరులకు రు 0—3—0.

పసిపాప.

గ్రంథకర్త భువనగిరి కోదండపాణిగారు. తమ "చేయూత ... చుట్టచే" శోకమున నీపొత్తము గ్రంథకర్తగారు వ్రా... ముఖమున సమానధర్మ... ధర్మపత్నియుఁ కీర్తిశేషురాలునగు వేంకటలక్ష్మి వీరశేషమ్మగారు వ్రాసినగీత మొండు గ్రంథాంతమునఁ గలదు. మనోహర కవితాశోభాయుక్తమగు నీగ్రంథము సత్య మలీమస ...లతో ...ంచితిమి. ధార మనోజ్ఞముగ సుబోధముగ నున్నది, గ్రంథకర్త ధర్మపత్నిగారు వ్రాసిన గీతమాలిక సహజభావములతోఁ గూడి శోకజన్యమగు హృదయవేదనను సూచించుచున్నది. గ్రంథకర్తగారు షెల్లీయను నాంగ్లకవి భావముల ననుసరిం

చితినని చెప్పికొనిరిగాని యుత్తర రామచరితము ప్రథమాంకము శకుంతల నాల్గవయంకములోని శ్లోకములందుఁ గల భావములు నైతము గ్రంథమునఁ గానవచ్చుచున్నవి. పుత్రశోకముతో గ్రంథము ముగించిన పిమ్మట పత్నీవియోగము గూడఁ గ్రంథకర్తగారికిఁ గలిగెనని వినుట పరితాపకరము. గ్రంథము వలయువారు గుండు సూర్యానంత నరహరిరావుగారు. బి. ఎ. బి.యల్. గుంటూరు అని వ్రాయవలెను. వెల రు 1—0—0.

భగవద్గీతామృతబిందువు.

గ్రంథకర్త. కావ్యనిధి చెలికాని లచ్చారావుగారు. పురుషుఁడు కర్మబద్ధుఁడా యను ప్రశ్నమును దీసికొని భగవద్గీతాభిమతమును జర్చించుచు గ్రంథాంతర దృష్టాంతరములతో నీపుస్తకము సులభమగు వచనముగ వ్రాసిరి. భగవద్గీతయు ఫలకాంక్ష మాని కర్మ లాచరించిన శాంతి నొంద వచ్చునని బోధించుచున్నది. అట్లాచరింపక కర్తృత్వాదికమును తనపై నుంచుకొనెనేని తదనుకూల ఫలమందునను గీతా రహస్యము నీగ్రంథకర్త గారు సుబోధముగా వ్రాసి యున్నారు. గతానుగతికగ నుపాసనా ఫలితములను భక్తియోగమును విషయేచ్ఛలను గూర్చి గీతా భావములను జర్చించి యభేద్యమగు నంశముల సుబోధముగావించి గ్రంథకర్త గారీ గ్రంథ రచనముచే వాఙ్మయము నలంకరించిరి. శ్రీ చెలికాని లచ్చారావు గారు. చేయుభాషా పరిశ్రమకీ గ్రంథము నిదర్శనముగ నున్నది. దుర్ఘటమగు తత్త్వ రహస్యముల నింత సుబోధముగ వ్రాయుట చాల కష్టము. ఇది శ్రీరామవిలాస గ్రంథమాలలోఁ బంద్రెండవ కుసుమము. వెల రు 0-4-0 వలయువారు గ్రంథమాలా కార్యదర్శిగారికి. చిత్రాడ గోదావరి జిల్లాయని వ్రాసినఁ బడయఁగలరు.

బాలసరస్వ

ఇదియొక లిఖిత పక్షపత్రిక. పదపాలెములోని ప్రారంభోన్నత పాఠశాలోపాధ్యాయులగు గోవాడ రాఘవయ్యగారి యధ్యక్షతక్రింద బాలసర్వతీ భాండాగార పక్షమున వెలువడుచున్నది. వ్యాస లేఖనమునందును బత్రికా నిర్వహణమునందును విద్యార్థులకు బాల్యమునుండియే యభిరుచి కలిగించు తలంపుతో పత్రికాధిపతులీ భారము నిర్వహించుట మిగుల సమంజసముగ నున్నది. పత్రికలోని వ్యాసములు బాలురకేగాక పెద్దవారలకుఁగూడఁ బఠనీయములై హితబోధకములైయున్న వనుటకు సంశయములేదు. ఇది ముద్రితపత్రికయగుటకు దైవ మనుగ్రహించుఁగాక.

స్వరాజ్యపాళి.

ఇది వైకుంఠపాళివంటి యాట పటము. ఇందు నూటముప్పదిరెండు గడులు కలవు. సాధారణముగ నీగడులన్నియుఁ జరిత్ర సాంప్రదాయసిద్ధములగు నామములతోడను జాతీయ వీరుల నామములతోడను నిమిడియున్నవి. పవిత్రమగు నామము కలచోటుఁ జేరిన నున్నతస్థానమునకేగునట్లును నీచనామముగల స్థానమున జేగిన సర్పదష్టులై క్రిందికి వచ్చునట్లును జనుత్సాహముగ గడులు గూర్పఁ బడియున్నవి. పాములు కఱచినప్పుడు క్రిందికి వచ్చుచు సుకృతములవలన నిచ్చెనలెక్కుచుఁ బైకిఁ బోయితిమేని, జాతీయ విద్య, గాంధి, శాంతి, యను మూఁడుస్థానములు గోచరించును. ఇందేని చేరఁగలిగినను స్వరాజ్య పీఠమునందున్న భరతమాత సన్నిధికి పోవవీలగును. భరతమాత యిట్టిమహాత్మ్యాత్మిక స్వరూపముగ జిత్రింపఁబడియున్నది. ఆస్థానము హిందూ, క్రైస్తవ, మహమ్మదీయులకు గమ్యస్థానము గాన, త్రిమతములవారి యభిమాన చిహ్నము లిటఁగలవు. పటము మూఁడణగియున్నది. వలయువారాంధ్ర జాతీయ కళాశాలకు మచిలీపట్టణము వ్రాసినఁ బడయఁగలరు. వెల రు 0-2-0

పల్నాటి వీర చరిత్రము.

(బాలచంద్రుని పాత్ర విమర్శనము. శేట బాపయ్యగారు.)

ఈ బాలచంద్రుని పాత్ర పోషణ విషయమున యించుక శ్రద్ధవహించు నడవరు లీ గ్రంథరాజము శ్రీనాథ మహాకవి కృతియను వాదమునకు గట్టిగాని తలంచెదను. చదువరులారా! శ్రద్ధతో గమనింపుడీ! బాలచంద్రుడు తల్లితో

“ నుతికెక్కు నాకంటి సుతులెవ్వరులు
పుట్టరా భూమిని పుణ్యాంగనలకు
… … … … … …
బాలుడనని నన్ను భావింపవలదు
చిన్న మిరియమునందు చెలువునె కారంబు”

అనిచెప్పు మాటలవలన యీతడు బాలుడని మన మెఱింగినను, వయసుకు దాస్యముగా యీ బాలచంద్రుడే యింకొక సమయమున

“ఓరుపు కారుడగాని పిన్నడ గాను”

అని చెప్పుకొనుటవలనను

“ కలుగును నిత్యంబుగా వనమాలల్లి
మెఱుపు మెఱయుచేసి మేఘంబులట్లు
బుద్బుదంబులభంగి పోవును చెదరి
… … … … … …
భోగ భాగ్యమ్ములు పుట్టిన యపుడె
సర్వికిగా గతి సంసార మెఱయు
సద్గురు పదసేవ సయ్యాన గలుగు
సంధుచే నిర్వాణ మందక యగును
… … … … … …
శాస్త్రంబు లీలాగు చాటి చెప్పెడిని
ధనమంత లోకంబు తగ్గింపుతల్లి
ప్రాణంబులిత్తురు ధనములిత్తురు
ద్రవ్యంబు వచ్చునా తలిచి వెన్నంట
ఇటువంటి మానవు డీదేహ మెడలి
పోయి కొన్నాళ్ళకు పుట్టును మఱలి
… … … … … … …

తన తల్లికిటువటి వైరాగ్యోపదేశింపదగుట వలన యీతని బాల్యస్వభావ విచారణ విషయమై యెవరేని యించుకైన బూనుకొనేదరా! యీ తత్త్వోపదేశము బాలు వలన కలిగినదేనా! అయిన యీతని బాలగ గణులాట యేమగునని? పోనిండు ఓరుపకారుడే యనుకొందమా! తన తండ్రియైన బ్రహ్మనాయుడు మొదలయిన వారు మలిదేవరాజుతో కలిసి యుద్ధమునకై వెడలిన విషయ మీతనికి తెలియకట్లు—

“ మామయ్యలెల్లను మలిదేవు దండ్రి
పోయి యేమెఱ్ఱుగ బూనియున్నారు
తలపోసి చెప్పవే తరుణిరో నేడు”

అను నీవాక్యంబులే యితడు బాలుడని స్పష్టీకరించెడిని. యింక నీ పాత్రయందు దీపకాంత్రతమేని నిలుకడయను మాట యే గనుపట్టదు. తానిట్లడగగ మాటలను తనతల్లియైన ఐతమ్మ యీ విషయ మీతని కెఱిగించుట కనిష్టమై,

“ మలిదేవు మన్నన మట్టాయె గనుక
నిన్నోర్చుట వినదాడి యే రీతి నార
లేకపోయిరో యెఱుగను సుతుడ”

అనిచెప్పిన తల్లి మాటల కింతవఱకు తనకేమి తెలియక విషయ మెఱుంగ తల్లి కడకేతెంచిన బాలుడు తల్లితో

“ ఎన్నడు సత్యంబు నెఱుగని నీవు
తగవటే నాతోడ దబ్బలాడ
చెలగి కార్యము పూడి శ్రీగురుస్వామి
జలమున నున్నారు సమరంబు సేయ
సకలశాస్త్రవచయ మతివివేకమున
మూకలై బ్రహ్మాన్న మొదలైన వారి”
… … … … … … …

అనునీ యీ వాక్యంబులు పైవిషయంబున కెంత విశదంబులో యూహింపుడు గాక. యిందువలన యిట్టి విషయమై యేమని తలంచదగును. తన తండ్రులు కార్యమపూడికి యుద్ధమునకై యేగినట్టి గయు తెలియని వానివలె నటించియుండవచ్చునని తోచకమానదు! ఇంకను తల్లియైన ఐతమ్మ భార్యను చెప్పి యుద్ధమున కేగుమని చెప్పగను

“ కుసుమశయ్య దిగిన గొమటి యేలాగు
నాకు తెఱుంగదు నాతి మాటలు చాల
రేయి నాపై పోలిక యెట్లు నోగొనుగ
మన యిల్లెఱుగదు మగువ మాటలు చాల
చాన యింటికి నేను జనుట యేలాగు।

… … … … … … …

అని యేమేమో బాలచంద్రుడు పలికియుండెను. ఈబాలచంద్రుడు తన భార్యను గురుతైన పట్టదోచెను, అట్లయిన తీరు వివాహమైనది నొకరి నొకరు, చూచుకొని యుండలేదా! యిది యేటి యన్యాయమో! యిట్టివల

గోపాయను శీర్షికక్రింద సంవత్సరాది సంచికలో కోటగిరి వేంకటకృష్ణారావు బహద్దరువారు వెలమ వారికి పూర్వోరు వంశము గోషా లేదని వ్రాయుచును బాల చంద్రుని భార్యయగు మాంచాలనెంతను అత్త గారైన గౌరీస్త్రీ నెరుగ సందర్భమున" యనుచు నే ర్రాద్రము చేయుచున్నారు, గండువారి టికె గ్రంథ్యాన జరి" యనునట్టి గ్రంథమునే గల స్త్రీలంతరకు చూపెదము డెందా! అట్టి రోజు సమారుల వివాహములందు గోషాలిబులయి యొకరి నొకరు చూచకొనుట సటించు చుండెనని సాహాధ్యానము చెప్పుట కొల్లలవనును. ఆ యిన ఈపిన యువన మనసేమని చెలంచెదను! కవి పోటుపాటను కొందవా! కథావిధానము నుండదవా! యిటులో సంపోయెనా! యీబాల చంద్రుని విషయమై భార్యయగు మాంచాల అత్తగారైన గౌరి మ్మతో

"ఏపేర్లనుండి తానేమాంటటి
కేర్వన్నె మోహంబు విడవరోగ్య"

అనిచెప్పిన పాటలుబట్టి యీకథనాటికి రేచర్ల వారైన నరంచుయే బాలచంద్రుడు వేశ్యను దనలుకొని యున్నట్లు స్ఫురించెడిని. ఇదియే నిశ్చయ మయిన యెడల నంతకుండి దుర్బాలగ్యముతో నున్న యితని కిప్పటికి కెంత వయస్సు యుండవచ్చును. దస్పాలగ్యమునకు దిగు నప్పటికి పురుషుడుకా కాలమునాటికి దాదాపు 16 సంవత్సరములేని యుండవలయును గదా! అట్లయిన యిప్పటికి 23 సంవత్సరములని నిర్ణయించుకొన వలసి యుండును గాన యీతడు పదునారేండ్లవాడు ఎట్లు కొట్టవలసి యుండును గదా? యిదియే నిశ్చయమయిన

"బ్రాహ్మణ గుణ్యమునకు బాల్యంబునందు" అనుటం బట్టి పిరహృం (బాల చంద్రునకు మాంచాలకు) బాల్యం బందె వివాహంబు జరిగియుండుట ధ్రువంబు. బాల్యమునందే వివాహము జరిగియు నొక్క గ్రామంబునందే వధూవరులు నివసించియు పదాది పెక్కు సంవత్సరములు ఒండొరులకు సమాగమము కలుగకుండుట యెంత విచిత్రమో యెంతటి యసందర్భమో తెలియని వారుందురా! ఇక్కడ యింక సీపాత్రయందభూమిం బ్రవేశించిన దాది యెంత విమర్శించినను లోపములు కొలుపక పోవని నా తలంపు. కాని బాహుళ్యభయంబున యీ పాత్రవిషయ మింతటితో ముగించెదను.

విశాఖపట్టణ మండల గ్రంథాలయ ప్రత్యేక మహాసభ

విశాఖపట్టణము

పండిత మాదేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారి స్వాగతోపన్యాసము.

దేశసేవాసక్తులరా, భాషాభిమానులరా నగ, గ్రంథాలయ ప్రవర్తకులారా! శ్రేయస్కులారా!! మీకెల్లరకు స్వాగతము: సుస్వాగతము. మాయిప్పటి శక్తికొలది ఇక్కడ ఉన్నట్టుండి వచ్చినారికి భోజన సదుపాయములు చేయలేకపోతిమి విశాఖపట్టణపురముల నే నెను చెప్పిన భోజన సదుపాయముల కంటె గ్రంథాలయోద్యమా సక్తిచే మాకు ప్రయత్నమని మీరు తలచెదరు గాని ఇంట్లే మీకు మా స్వాగతము. సుస్వాగతము. అయ్యలారా, కొందరనుకొనవచ్చును, ప్రత్యేకముగ ఇది అవసరము కాదు. కాలము అసలే అమూల్యమైనది. అటు చెల నేకదా మన గ్రంథాలయముల పక్షమున ప్రత్యేక మహాసభ జరుపవలసి వచ్చినది.

ఎందుకీ ప్రత్యేకసభ?

అని ఎవరైనా సందేహము పొడమును. నా జ్యాంగసభలు ప్రత్యేకముగా జరుపు లక్ష్యంబు నుండి యుండుగాని గ్రంథాలయ సభల కట్టి అవసరములేదని కొందరనుకొనవచ్చును. జిల్లావారును అవలంబింపని పద్ధతి మనమేల అవలంబింపవలెనని వచ్చినది. అని కొందఱనకొనవచ్చును. రాజ్యాంగసభలే ప్రత్యేకముగా చేయుటవలన వెనకంజవేయ మనము గ్రంథాలయసభ ప్రత్యేకముగా చేయుటకు —వీలు పడవచ్చును. ఎవరికి సంశయము కలిగెనో, ఎవరి మెదడు ఆలోచించునట్లు చేసెను, ఎవరేమనుకొన్నను, ఎవరెంతవరకు పడినను మన జిల్లా గ్రంథాలయసభ ప్రత్యేకముగ జరుగవలసిన అవశ్యకము వచ్చినది. ఇదియే నిశ్చయించుకున్నాము. జరుపుచున్నాము. సరే కాని ఏమి ఆవశ్యకము? ఇప్పటి వరకు నెలకొల్పిన ఇట్టి గ్రంథాలయములు ఇట్టి పని చేయువారు ముఖ్యముగా ఇప్పుడు చేయవలసిన పని ఏమో నిర్ణయించుకొనుటయే గ్రంథాలయ ప్రతినిధులు ఒకచోట చేరగాని యీపని సాధ్యముగాదు. అందుచే యీ ప్రత్యేక మహాసభ, అయిన మనమిప్పుడు చేయవలసిన పని ఏమి?

జ్ఞానాభివృద్ధి చేసి, దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడుట గ్రంథాలయముల ముఖ్యోద్దేశము అని అందరికిని తెలిసిన విషయమే. కాని ఇప్పుడు మనము ఎట్టిజ్ఞాన మభివృద్ధి

చేయ యత్నించవలయునో నిర్ణయించవలెను. [illegible] గ్రంథాలయములు [illegible] ఒక్కొక విషయమున జ్ఞానాభివృద్ధి చేయవలసియున్నది. గ్రంథాలయములు బాహ్యార్థ దేశాభివృద్ధి [illegible] జ్ఞానమభివృద్ధిచేయుట మంచిదో కనుగొనవలెను. [illegible] దేశమిప్పుడు [illegible] ఉన్నది. [illegible] గ్రంథాలయములు [illegible] "[illegible] సుఖములు పడయవచ్చు" [illegible] కాబట్టి మన [illegible] జ్ఞానము గ్రంథాలయముల ద్వారా ప్రజలకు సమకూర్చవలయును. నూలువడకుట, [illegible] చేయుట, [illegible] ఆముదము [illegible] పెట్టుట, [illegible] వస్తువులు [illegible] కొనుట, [illegible] కాఫీ, [illegible] సోడా, [illegible] మొదలగునవి [illegible] గ్రంథాలయోద్యమముయొక్క ప్రజలకు బోధింపవలయును. [illegible] పంచాయితీబోర్డులు [illegible] మొదలగు [illegible] కొన్ని గ్రంథాలయములవారు [illegible] విషయమున [illegible] చేయవలసినది చాల [illegible] చేయవలసినది యెంతో హెచ్చు. అది [illegible] మన [illegible] కావున మన మండలము [illegible] చేయవలసినదానిగూర్చి [illegible] ఆలోచించి [illegible] మన కర్తవ్యమును [illegible] దేశసేవకు [illegible] సర్వజ్ఞుడు, పరాత్పరుడు, [illegible] శక్తి [illegible] ప్రసాదించు గాక!

మ. రా. రా. శ్రీ గురజాడ దుర్గా ప్రసాదరావుగారి [illegible] ఉపన్యాసము.

[illegible]! [illegible] "[illegible]" [illegible] గ్రంథాలయ [illegible] గ్రంథాలయములు [illegible] ప్రజలు [illegible] [illegible] స్వరాజ్య [illegible] [illegible]

స్వరాజ్య [illegible] [illegible] దేశ [illegible] లాభములు [illegible] వ్యాపారము [illegible]

గలుగగా నిష్పక్ష సహాయ నిరాకరణోద్యమము వల్లనే విదేశవస్తు బహిష్కార మెంతగ జరుగుచున్నదో అందువలన ఆంగ్లేయులకు మంతి నష్టము గలుగుచున్నదో మన కందరకు స్పష్టమే. గాంధిమహాత్ముని సదుపదేశమును నాచరణలోనికి దెచ్చి ఊరూర నింటింట రాట్నముల బెట్టి నూలువడకి స్వదేశ వస్త్రముల నేయించుచో మనహిందూదేశ దారిద్ర్యము వెంటనే విముక్తి గాగలదు.

ఈ యుద్యమము మహిమ ఇంతింతనగాదు. కవి హృదయముగల జనులు ఆలంకారికమార్గమున నుపమోత్ప్రేక్షాద్యలంకారములతో నీమహిమనే వర్ణించి ఉద్యమ ప్రాశస్త్యమును వెల్లడిచేసిరి. బన్నల ఒందుచున్న మంభాగ్యవంతులకు మానభంగము గాపాడి వస్త్రదానము చేసిన సుదర్శన చక్రమే యీరాట్నపు చక్రమని శ్రీ మతి సరళాదేవి చౌదరాణిగారు ఒక్కాణించిరి. మంత్రశాస్త్రమున శ్రీచక్రము చేతనే దేశాభ్యుదయమని మరియొక విద్వాంసుడు పలికెను. స్వతంత్ర రహిత ప్రస్తుత పరిస్థితులయందు పాశ్చాత్యవిద్యా వేషభాషాభిమానులైన నవనాగరిక శిఖామణుల పోషణకును పోకళ్ళకును తగిన సున్నితపు వస్త్రజాలముల సమకూర్చ లేకపోయినప్పటికిని జనుల వస్త్రలోపమును మనరాట్నములు తీర్చగలవని నానమ్మకము.

జాతీయవిద్య — జాతీయవిద్యయు, జాతీయకళలు మొదలుగాగల విషయములను ప్రజాసామాన్యమునకు తెలియజేసెడివారికట్టి యుద్యమాభిరుచి పుట్టించి అందువలన దేశమునకు లాభము కలుగజేయుటకై గ్రంథాలయముల వారిని ప్రార్థించుచున్నాను.

గ్రంథాలయములవలన ముఖ్యకరము జ్ఞానప్రదానము. ఐహికాముష్మిక సుఖంబుల కంటెను గణింపతగు జ్ఞానమే. అట్టి విషయముల తెలియజేయు గ్రంథములు గ్రంథాలయములలో నుండవలెను. వాగ్దేవి పంచనుసించని తెలియజేయు ఆంధ్రపత్రిక మొదలయిన దినపత్రికలును, మరికొన్ని వారపత్రికలు మాసపత్రికలును నుండ వలెను. దేశాభిమానజనకములగు వీరపురుష జీవితములును సుప్రసిద్ధ ఆంగ్లేయగీర్వాణ కవిసార్వభౌముల సారస్వత ప్రసూనములును గ్రంథాలయముల నలంకరించవలయును. ఇందులకే నీ గ్రంథాలయములు భాషాసరస్వతి పోషణముకై, రాజకీయ, సాంఘిక లక్ష్యాన గ్రంథములయందు అభిరుచిగ సనాదరణ చూపవలె. అట్లాగాక యిప్పుడు వానికన్నిటికిని తగిన ప్రాముఖ్యము నొసంగి అందల ప్రజాభిరుచి వృద్ధిపరచి వారి స్వదేశహితైక కార్యముల చేయించునట్లు గ్రంథాలయములు నడిపించు భారము తమది పూనవలెను. ఇట్టి ఘనకార్యము తిరుగ యీ యుత్సాహపరులని విన్నవించుచు కృతానేక వందనములతో నింతటి విరమించెదను.

తీర్మానములు:—

౧ దేశాభివృద్ధికి సాధనములగు నుత్తమ గ్రంథములను యిప్పటి గ్రంథములను సమకూర్చవలయునియు యెప్పటికప్పుడు గతములను తెలియుటకు వీలుగ వున్న యిప్పటికి ఆంధ్ర దినపత్రిక తెప్పించని ప్రతిగ్రంథాలయమువారును అది తప్పక తెప్పించి తాము చదువుటతో డనే తృప్తిపొందక యితరులకుగూడ చదివి వినిపించి బోధపరపవలయుననియు తీర్మానించుచున్నాము.

౨ ఇప్పటికి వసంతోత్సవ మొదలగు వృత్తాలు అభివృద్ధి జేయుటకు ప్రయత్నించు గ్రంథాలయములవారి నభినందించుచు వారు మరింత ప్రత్యేకపట్టిపనిచేయవలయునని యు తక్కిన గ్రంథాలయములవారు కూడ అట్టి వృత్తులభివృద్ధిజేయుటకు వెంటనే ప్రయత్నములు చేయుదురు గాక! యనియు యీ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

3 గ్రామ పారిశుద్ధ్యము హెచ్చించుటకును, అనవసర వ్యయ ప్రయాసలకు కారణములగు తగవులు తమలో తాము తీర్చుకొనునట్లు బోధించుటకును, వైద్యజ్ఞానము సంపాదించుటకును, హెచ్చుగా ఆయుర్వేద యూనాని పద్ధతుల ననుసరించి వైద్యసహాయము చేయుటకును, కర్షకశాలల పాలుగానున్న పశువులను గాపాడుటకును, అన్నపానాది విషయములను వస్త్రాలంకారాది విషయములను నవనాగరికమున వచ్చిన దురభ్యాసములను అంతయు మందకొండియు వచ్చు దురభ్యాసములను నిరుత్సాహపరచుటకును దేశసేవక సంఘములను యేర్పాటుచేయగలందులకును ప్రతి గ్రంథాలయములవారును ప్రబల ప్రయత్నములను చేయవలెనని యీ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

౪ ప్రతి గ్రంథాలయమునందును, విద్యాశాఖ, ఆరోగ్యశాఖ, అను రెండు శాఖ లేర్పాటి యేశాఖయందైనా శక్తిగలవారిని ఆ శాఖయందు పనిచేయునట్లు చేయుట శ్రేయస్కరమని యీ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

౫ ప్రతి గ్రంథాలయమువారును సంవత్సరమునకు రు 3-0-0 లకు తక్కువ కాకుండ మండల గ్రంథాలయ స్థాయి సంఘమువారికి కానుకగా నొసంగవలెనని యీ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

౬ ఇతరుల పూర్వమే ఏర్పడివచ్చిన సంఘములు తామే నెట్టుకొని ప్రచారకార్యకర్తగా పనిచేయుచు మన జిల్లాలో గ్రంథాలయోద్యమ వ్యాప్తికి మిక్కిలి తోడ్ప

డుచున్న సర్దార్ సోమప్ప శాస్త్రిగారి యీసభవారంతయు అభినందించుచున్నారు.

ఆ పల్లె గ్రంథాలయములవారు తమ గ్రామ పరిస్థితిని ఉన్నచో స్థాపించబడినవారైన గాబోవు మనమండల గ్రంథాలయ ప్రదర్శనమునకు తేవలెననియు తమ తాలూకాలోని ప్రత్యేక క్షేత్రములపట్టికను సంతల పట్టికను ముద్రించినవారలను జరుగుచున్నంత తెలుపుపట్టి యుంత మారుచేసి స్థాయిసభకార్యస్థానమునకు సాధ్యమగునంత త్వరలో పంపితోడ్పడవలయుననియు, యీ సంఘమువారు చెప్పుచున్నారు.

ఈ మండల గ్రంథాలయస్థాయి సంఘ సంబంధ పనులను చేయుటకు మ. రా. రా. గుంజాడ దర్గా ప్రసాదరావు పంతులుగారును మారేపల్లి రామచంద్ర శాస్త్రిగారును, వసంతరావు బుచ్చి సుందరరావుగారును, వేదగిరి సుబ్రహ్మణ్యంగారును పెనమెత్స సీతారామచంద్ర రాజుగారును, ధర్మాల వరాహ నృసింహం గారును, యీ అప్పలనృసింహము గారును, శెహరా షట్కోపాచార్యయ్యగారును, యితరులను చేర్చుకొను అధికారముతో నొక ఉపసంఘముగా యేర్పడవలెనని యీ సభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

ఈ జిల్లాలోని పండితులకు వారివారి పాండిత్యవిశేషములను బట్టి బిరుదములను దేశపుటలలో నైన్న చూచినవారికి యోగ్యతాపత్రికలను మండల గ్రంథాలయ సభలలో ఇయ్యవలెనని యీసభవారు తీర్మానించుచున్నారు,

---

విశాఖపట్టణ మండల గ్రంథాలయోద్యమము.

తనువనయతో వచ్చిన భారతిమాత గ్రంథాలయ సప్తమాంటు కార్యక్రమములున్నూ ఉత్సవములున్నూ అందరివి. నేను యీనెల ౫,౬,౭ తేదీలలో తాలూకా గ్రంథాలయ పక్షమునను కాంగ్రెసుపక్షమునను పెనుగొల్లు ధర్మవరం గ్రామములకు వెళ్ళినాను.

పెనుగొల్లులో క్రిందటి శివరాత్రిదినమున శ్రీ ఉమామహేశ్వర ప్రసాదాఖ్యమైన గ్రంథాలయము స్థాపించబడినది. అక్కడి యువకుల కార్యోత్సాహము బాగాచెప్పదగినదయినది. శ్రీ పి. దంతులూరి అప్పారావుగారు తమ స్వంతద్రవ్యము నేర్చి మండలమునకు ప్రసిద్ధమయిన గ్రంథాలయ భవనమును నిర్మించుచున్నారు. పని సగము పూర్తి అయినది. ప్రయోగము బాపిరాజుగారు రెండుమూడువందల విలువగల గ్రంథములను గ్రంథాలయమునకిచ్చెదమని వాగ్దానము చేసియున్నారు. నెల చందాలుగాక పోషకులు ఆరువది రూప్యములనిచ్చిరి. వర్గీకరణసహితమైన పుస్తకముల జాబితాలు రిజిష్టరు క్రమముగా వ్రాయబడుచున్నవి. ఏపుస్తకము క్రొత్తగా వచ్చినను సభ్యులు ఆసక్తితో పఠించుచుండెదరు. బ్రహ్మశ్రీ శ్రీరామబ్రహ్మయ్యగారు రెండు మండలరాటములు కల్పించుటకు పూనుకొన్నారు. ఈగ్రంథాలయమునకు బాలభటసంస్థాపన శరీరవ్యాయామాది విషయములనుగూర్చి పరిశ్రమగావింపవలెనని నేను మనవిచేసినాను.

ధర్మవరములో శ్రీ గాంధీ పుస్తకభాండాగారము స్థాపించబడినది. దీనికి శ్రీ గాయత్రీప్రోలు సుబ్బారావు పంతులుగారు కార్యదర్శిగానున్నారు. వీరు దేశభక్తుల పటములు సంపాదించి ప్రజలకు బోధించుచు విజ్ఞానాభివృద్ధి గావించుచున్నారు. ఇందుకూడా రెండు మూడువందల గ్రంథములు కలవు. దీనినిగూర్చి వివరములు ముందు తెల్పెదను. తాము పడిన కష్టమంతయు వీరందరికి పంచెదను. ఇచ్చట కూడా రాటములు పెక్కుచోట్ల స్థాపింపబడుచున్నవి. కార్యములు క్రమముగా జరుగుచుండును. కొలదిదినములలో కొక్కిరాపల్లి గుంటుపల్లి నామవరము గ్రామములలో గ్రంథాలయస్థాపన జరుగును. గోడిచెర్ల వార్షికోత్సవము త్వరలోనే జరుగును.

గొబ్బూరి వెంకటానంద రాఘవరావు,
సర్వసిద్ధి తాలూకా గ్రంథాలయ
కార్యనిర్వాహక సభ్యుడు.

చోడవరం గ్రామములో గతించిన నాభాగ్యేశ శ్రీ బాలకామేశ్వరీ గ్రంథాలయము సుమారు 400 ల గ్రంథములతో స్థాపించి పనిముందర సమాజమువారి యాధీనముచేసి యుంటిరి. పరవముందరి కార్యదర్శులలో నొకరగు శ్రీ గుత్తి దూర్వాసుల సీతారామమూర్తి పంతులువారి ద్వారా తాళముయిచ్చియున్నారు. ఆం గ్రంథాలయము సర్వజనోపయోగముచేసి పరి

పాలించుచు భారము వహించుచున్న సమాజమువారికే విడిచి పెట్టితిని. ఇంతటినుంచియైనను జనోపయోగకరములగు సంఘముల పరమందిర సమాజ కార్యకర్తలను ప్రోత్సహించ కోరుతాను.

దుర్మతి సం॥ ఆరంభమునకు
యీ విశాఖపట్టణ మండలములో
గల గ్రంథాలయముల వివరము.

సర్వసిద్ధి తాలూకా:—

(౧) ఆంధ్ర గ్రంథాలయము రాయవరము,
(౨) శాస్త్ర గ్రంథాలయము ఎలమంచిలి
(౩) శ్రీరామకృష్ణ గ్రంథాలయము ,,
(౪) శ్రీరామ గ్రంథాలయము, సర్వసిద్ధి
(౫) లక్ష్మీవిలాస పుస్తక భాండాగారము, కొండ కర్లవద్ద యుజ్జవరము
(౬) సూర్య క్షత్రియ పుస్తక భాండాగారము లింగరాజుపాలెం
(౭) ఆనంద బాలసరస్వతీ గ్రంథాలయము గోకివాడ
(౮) సరస్వతీ మోహన విలాస పుస్తకభాండాగారము సూరిపురము
(౯) శ్రీ వేణుగోపాల హిందూ విలాస పుస్తక భాండాగారము, యేటకొప్పాక
(౧౦) శ్రీ వాణీవిలాస పుస్తకభాండాగారము పూరిపాలెం
(౧౧) మనోల్లాసిని పుస్తకభాండాగారము తిమ్మరాజుపేట
(౧౨) సర్వేశ్వర పుస్తక భాండాగారము, దిమిలి
(౧౩) వసుంధర పుష్ప గ్రంథాలయము ,,
(౧౪) శ్రీ సీతారామ గ్రంథాలయము, నేంపాక
(౧౫) బాల విద్యాభివర్ధనీ పుస్తక భాండాగారము గుమ్మచెర్ల
(౧౬) ఉమామహేశ్వర ప్రసాదాభివర్ధని గ్రంథాలయము, పెనుగొల్లు
(౧౭) శ్రీ గాంధీ పుస్తకభాండాగారము ధర్మవరం (పెనుగొల్లు వద్ద)
(౧౮) హిందూ ఉన్నత ప్రాథమిక పాఠశాలా గ్రంథాలయము మేలుపాక

అనకాపల్లి తాలూకా —

(౧) శ్రీ ప్రవర్ధమానీ గ్రంథాలయము అనకాపల్లి
(౨) సర్వజన గ్రంథాలయము ,,
(౩) కాశీవిశ్వనాథ — వక్త రత్నాకరము ,,
(౪) శ్రీ సరస్వతీ పుస్తక భాండాగారము, దోసూరు
(౫) శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ పుస్తక భాండాగారము చింతనిప్పుల అగ్రహారం
(౬) హితదాయినీ బాల సమాజ గ్రంథాలయము సీతానగరము
(౭) శ్రీ శారదా పుస్తక భాండాగారము, నరసింగపల్లి
(౮) శ్రీ రామచంద్ర పుస్తక భాండాగారము పెదమదక
(౯) గాంధీ గ్రంథాలయము వేరంటాలిపాలెం
(౧౦) శ్రీరామ విలాస పుస్తక భాండాగారము, రాయపురం అగ్రహారం
(౧౧) శ్రీరామ విలాస పుస్తక భాండాగారము, పినమదక అగ్రహారం
(౧౨) ధర్మ గ్రంథాలయము మామిడికొండ

గొలుకొండ తాలూకా:—

(౧) శ్రీ రాజగోపాల విలాస పుస్తక భాండాగారము కైలాసపట్నం (ఉరట్ల)
(౨) విద్యానాగరికత అభివర్ధనీ గ్రంథాలయము కొత్తకోట
(౩) పాత్రోవిలాస గ్రంథాలయము కొమరవోలు
(౪) శ్రీ సత్యనారాయణవిలాస గ్రంథాలయము గొలుగుంట
(౫) లక్ష్మీవిలాస గ్రంథాలయము గంపావానిపాలెం
(౬) లక్ష్మీవిలాస క్లబ్బు పెదబొడ్డేపల్లి
(౭) అలెగ్జాండ్రియా క్లబ్బు నర్సీపట్నం

శృంగవరపుకోట తాలూకా:—

(౧) బాలసరస్వతీ గ్రంథాలయము గొట్లాం
(౨) ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీ గ్రంథాలయము కొట్టాం
(౩) సంస్కృత పాఠశాల గ్రంథాలయము జామి
(౪) వీరభద్ర విలాస గ్రంథాలయము వీరభద్రపురం అగ్రహారం
(౫) శ్రీవేణుగోపాల విలాస గ్రంథాలయము లమ్మికాపల్లి అగ్రహారం
(౬) విజయరేశపుస్తకాలయము, పఠన మందిరము కల్లేపల్లి అగ్రహారం

వీరవల్లి తాలూకా:—

(౧) శారదా నికేతనము మాడుగుల
(౨) బాల రాజేశ్వరీ గ్రంథాలయము చోడవరం
(౩) గాంధీ గ్రంథాలయము వడ్డాది

విశాఖపట్టణ మండల గ్రంథాలయోద్యమము.

విశాఖపట్నం తాలూకా:—

(౧) సీతారామ గ్రంథాలయము పెందుర్తి
(౨) శ్రీ ఆనంద గజపతి గ్రంథాలయము విశాఖపట్నం
(౩) హిందూ పఠన గ్రంథాలయము ,,
(౪) శ్రీ నిలయ గ్రంథాలయము మహారాణిపేట విశాఖపట్నం
(౫) ఆంధ్ర పుస్తక భాండాగారము విశాఖపట్నం
(౬) కోదండరామ గ్రంథాలయము ,,
(౭) ఆర్యవైశ్య గ్రంథాలయము ,,
(౮) మిత్రబృంద గ్రంథ భాండాగారము ,,
(౯) శారదానంద నిలయ ఆంధ్ర గ్రంథాలయము ,,
(౧౦) స్త్రీ శక్తి సమాజ గ్రంథ భాండాగారము ,,
(౧౧) ఆర్య గ్రంథాలయము ,,
(౧౨) శ్రీ భారతీ సమాజ గ్రంథ భాండాగారము ,,

పాలకొండ తాలూకా:—

౧ యస్. పి. హెచ్. కిడిసింగురాజు పాలకొండ
౨ ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీ సంఘము ,,
౩ సీతారామ పుస్తక భాండాగారము ,,

విజయనగరం తాలూకా:—

౧ భారతి పుస్తక భాండాగారము విజయనగరం
౨ సింహాచలపతిరావు లైబ్రరీ ,,
౩ విజయాంధ్ర లైబ్రరీ ,,
౪ స్వసంఘ గ్రంథాలయము ,,
౫ కొత్తపేట సర్క్యులేటింగు లైబ్రరీ ,,
౬ శ్రీరామ తీర్థ గ్రంథాలయము ,,
౭ విశ్వనాథ పుస్తక భాండాగారము ,,
౮ ఆనందం సూరకవి గ్రంథాలయము ,,

పార్వతీపురం తాలూకా.—

౧ హైమవతీ గ్రంథాలయము పార్వతీపురం
౨ బాలవిద్యార్థి వర్ధనీ సంఘము మృత్యుంజయనగరం

గుణుపురం తాలూకా:—

౧ రుచిర పుస్తక భాండాగారము గుణుపురం
౨ శ్రీవిక్రమదేవు గారి భాండాగారము గుణుపురం

చీపురుపల్లి తాలూకా:—

౧ ధర్మార్థకామ ప్రదాయినీ ఆంధ్ర గ్రంథాలయము సిగడాం

సాలూరు తాలూకా:—

౧ గోస్తే మిమోరియల్ లైబ్రరీ సాలూరు
౨ కాశీభట్ల కృష్ణరాయ గ్రంథాలయము సాలూరు

గజపతినగరం తాలూకా:—

౧ లక్ష్మీ పుస్తక భాండాగారము ఇంగిలాపల్లి అగ్రహారము
౨ సుజ్ఞానవర్ధనీ గ్రంథనిలయము కొత్తబగ్గాం

సర్వసిద్ధి తాలూకాలో వేపగిరి, పద్మనాభ రాజుపేట, కోటకర్ల గ్రామములందు గ్రంథాలయములున్నట్లు తెలిసి ప్రయత్నించినగా వాటి నామములు తెలియనందున ఇందుదహరింపబడలేదు. అనకాపల్లి తాలూకా అనవపాలెం గ్రంథాలయమునుండి ఇంకను జవాబు రానందున ప్రచురింపలేదు.

మాడుగులలోని వెంకటేశ్వర విలాస పుస్తక భాండాగారము శారదా నికేతనముతో చేర్చబడినది.

కొండవరమునందలి విజ్ఞానావళీ పుస్తక భాండాగారము స్థాపకులగు కొత్తూరు సుబ్బారావుగారు వారు నివసించు గ్రామమునకు వెంటనే నివసించుచుండుటచే స్థిరమగు ధర్మ గ్రంథాలయము కానట్లు ఎంచి గ్రంథాలయముగాను యీ జాబితాతో తొలగించబడెను,

విశాఖపట్నంతాలూకా కణిశి, నడుపూరు గ్రామములనుండి భోగట్టా క్రమముగా రానందున ఆ గ్రంథాలయములు యిందు చేర్చబడలేదు. ఇప్పటికి లెక్కకు నిలిచియున్న గజపతి నగరం, సాలూరు, పాలకొండ గుణుపురం తాలూకాల గ్రంథాలయములనుండి ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు సరిగాను జరగటలేదు. యీ తాలూకాలలో విద్యార్థిమానుల కృషి మిక్కిలి అవసరము. ఇప్పుడు ఉన్నట్టి గ్రంథాలయములు తగిన శ్రద్ధతో తమ గ్రంథాలయముల వృద్ధిచేయుట తోడనే [illegible] దక తాలూకా గ్రామములలో గూడ నూతన గ్రంథాలయముల నెలకొల్పి దేశాభివృద్ధికి తోడ్పడవలెనని సవినయముగ ప్రార్థించుచున్నాడను.

ఇంతటినుండి గ్రంథాలయ విశేషములు, జరుగుచున్న ప్రబోధము, రాత్రిపాఠశాలల పరిశ్రమ, వార్షికోత్సవములు మొదలగు విశేషములు వ్రాయుచుండవలెనని తమ ఈ దిగువ చిరునామాకు దయతో పంప వేడుచున్నాను.

శారదానిధి, అనకాపల్లి
[illegible] ౨ ఆదివారం

మద్దా సోమన్న శాస్త్రి,
సంచార కార్యదర్శి.

ఆంధ్రదేశాభిమాని.

ఏ కొలఁది మూలధనంబుతోఁ బత్రి
కలను స్థాపించుటే కాలమునకో?
గడువు దప్పక పత్రికలఁ జేర్పఁగా స్పెషల్
రైలుబండ్లఁ బంపుటే కాలమునకో?
దిన దినంబునను ముద్రింపఁబడెడు పత్రి
కలు బయలు వెడలుటే కాలమునకో?
జనులు లక్షోపలక్షలు కొక్క పత్రికన్
గడు వేడ్కఁ జదువుటే కాలమునకో?
తే॥ పాలకులును స్వపాలిత ప్రతినిధులుగఁ
బత్రికల నెంచి గౌరవ భావమూని
మనవి సూచనల మన్నించి మనుచు టెపుడొ?
యనుచుఁ జింతించు నాంధ్రదేశాభిమాని!

సీ॥ నవల లోపములెల్ల వచసి దిద్దుకొనంగ
బాగైన దర్శదర్పణము లనఁగ
వివిధ ధర్మాధర్మ విషయముల్ దెలియంగ
గమనీయ ధర్మశాస్త్రము లనంగ
లోకవృత్తాంతముల్ సాకల్యముగఁ దెల్ప
సరిమీరు కానుసంచారు లనఁగ
నీతిమార్గములెల్ల నెమ్మిమై బోధింప
సకలంకమైన శిక్షకు లనంగ
తే॥ నెగడి యెల్లరిచేత మన్నింపఁబడుచు
నితర పత్రికలట్లు లున్నతి వహించి
తెలుగు పత్రికలెల్ల వర్ధిల్లు టెపుడొ?
యనుచు గాంక్షించు నాంధ్రదేశాభిమాని

సీ॥ సిరిగల్గు వైశ్యులెల్లరుఁ బత్రికలలోనె
బేరసారములు గావించు టెపుడొ?
విద్యార్థు లందఱు హృద్య వ్యాసము బత్రి
కల సహాయముననే గనుటెపుడొ?
వ్యవసాయకులు తమ వ్యాజ్యంబు లెల్లఁ బ
త్రికల మూలముననే దెలియు టెపుడొ?
స్త్రీలెల్లఁ బత్రికాజాలంబు కలిననే
సుగుణసంపదఁ గల్గి మనుటెపుడొ?
తే॥ ప్రజలు తమకష్టసుఖములు పత్రికాము
ఖముననే ప్రభువుల కెఱుక
పఱచి తమ కార్యసిద్ధిఁ బడయు టెపుడొ?
యనుచు వాంఛించు నాంధ్రదేశాభిమాని!

౨ సీ॥ పత్రికాపఠన తత్పరుల కేరీతి యొప్పు
నవలకే నాఁడు జ్ఞానంబు వచ్చు?
కల్లవార్తలు పత్రికల వ్రాయనియెడు
దీనులకే నాఁడు తెలివి వచ్చు?
కోరి తెప్పించి చందాలు కట్టించు
మూర్ఖులకే నాఁడు బుద్ధి వచ్చు?
ధనములార్జింప నిపాక్షిక తంత్ర బనుచు జాటు
ఓమతుల కేనాఁడు గుణము వచ్చు?
గీ॥ లాభములనెల్ల వెదకియు లోభమునను
బత్రికల నుపేక్షించెడు స్వార్థపరులు
గని జమీందార్ల కేనాఁడు తెలివి వచ్చు
ననుచుఁ దపియించు నాంధ్రదేశాభిమాని!

మంగిపూడి వేంకటశాస్త్రి.

ముద్దుల నా యెంకి.

1. జాము రేతిరి యేళ జడుపు గిడుపూ లేక
సెట్టు పుట్టా దాటి సేనులో సేనుంటె
సల్లగ వస్తాది నా యెంకి,
మెల్లంగ వస్తాది నా యెంకి!

2. పచ్చన్ని సేలోకి, పండు యెన్నెల్లోన
నీలి సీరా గట్టి నీటు గొస్తావుంటె
వొయ్యార్ని లాగుండు నా యెంకి
వొనలచ్చ మనిపించు నా యెంకి!

3. యెంకి వొస్తా దాని యెదురూగ నేబోయి
గట్టుమీదా దాని కంటి కాపుంటానె
కాలు కదపాలేదు నా యెంకి
కరిగి నీరౌతాది నా యెంకి!

4. మాట లన్ని సెప్పి మంచెకిందా కెల్లి
గోనె కట్టా యేసి గొంగళి పైనేసి
కూలాస గుంటాది నా యెంకి,
కిలుకు నూ వెడతాది నా యెంకి.

5. నే నామె మేనకా దొంకరూగా కూకుండి
పల్లె యెప్పటి పాట మోతుంటె
శంకరన్నె కాలు నా యెంకి
సూరితో నెక్కేట్టు నా యెంకి

నండూరి వేంకటసుబ్బారావు.

ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్,

గుంటూరు

1913 సం॥ ఇండియన్ కంపెనీల ఆక్టుక్రింద రిజష్టరీచేయబడినది.

మూలధనము రు 5,00,000.

వాటాలు 50,000 లు. వాటా 1కి రు 10 మాత్రమే. దరఖాస్తుతో 1 రూపాయిన్ని, పేర్లు మంజూరు అయినవెంటనే రు 3 న్నూ, పిమ్మట రెండేసిమాసములకు తక్కువకాని వ్యవధితో దఫాకు రు 2 లు చొప్పున మూడుదఫాలుగాను వసూలు చేయబడును.

డైరక్టరు.

1 మోతే నారాయణరావుగారు,
జమీందారు; డైరక్టరు ది డక్కన్ మిల్లుస్టోర్సు బెజవాడ; ఏలూరు.

2 మోతే నరసింహారావుగారు,
జమీందారు; డైరక్టరు ది డక్కన్ మిల్లుస్టోర్సు బెజవాడ; ఏలూరు.

3 బాకురుపండా వెంకటరమణమూర్తిగారు, జమీందారు, విశాఖపట్టణము.

4 టి యస్. మహమ్మదు హుస్సేన్‌సాహేబు బహద్దూరుగారు బి. ఏ.
రిటైర్డు అసిస్టాంటు ఇన్‌స్పెక్టరు ఆఫ్ స్కూల్సు; డిల్లి లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లి మెంబరు; ప్రిసయిడింగు మాజస్ట్రీటు ఫసుక్లాసు బెంచి; గుంటూరు.

5 శంకర వెంకటాద్రిపంతులుగారు, ఎల్. ఎం. అండు యస్. గుంటూరు.

6 రుద్రవరపు కాశీపతిరావుగారు, ప్రొప్రైటరు, గుంటూరు.

7 నూకా వెంకటరత్నంగారు,
మర్చంటు; బ్యాంకరు; డైరక్టరు తెనాలి వెంకటేశ్వర రయిసుమిల్లు; గుంటూరు.

8 నేరెళ్ళ వెంకట సుబ్బారావుగారు, మర్చంటు; బ్యాంకరు; గుంటూరు.

9 పాతకమూరి వీరబ్రహ్మంగారు, ప్రొప్రైటరు పి. యం. పండిత అండుసన్; గుంటూరు.

10 బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంత కవిగారు; గుంటూరు.

11 నడింపల్లి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు, ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి;
బార్-అట్-లా; ఏజంటు కలకత్తా రాయకట్ ఇండస్ట్రియల్ బ్యాంకి, గుంటూరు బ్రాంచి; డైరక్టరు ఆంధ్రగ్రంథాలయ ప్రెస్ లిమిటెడ్, బెజవాడ; ప్రొప్రైటరు; గుంటూరు.

దేశమునందలి ఐశ్వర్యమునకు పరిశ్రమలే మూలాధారములు. ఈకంపెనీలో పేర్లు తీసికొనుటవలన దేశమునకు లాభము, మీకులాభము.

వివరములకు ఇట్లువ్రాయుము:--

మేనేజింగు డైరెక్టరు, ఆంధ్రకర్మాగారము, లిమిటెడ్, గుంటూరు.

50

ఆంధ్రపరిషత్తు, బెజవాడ

1	గాంధి మహాత్ముని సంపూర్ణ జీవిత చారిత్రము తిలక మహారాజుచరిత్రను, ఉపన్యాసములను వ్రాసిన మానికొండ సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారిచే రసవంతముగ వ్రాయబడినది. గాంధి మహాత్ముని పటముగలది.	వెల 1	8	0
2	ఆరోగ్యమార్గబోధిని (గాంధి మహాత్ముని విరచితము) గాంధి మహాత్ముని పటముగలదు	0	8	0
3	కర్మయోగము (శ్రీ వివేకానంద ప్రణీతము) మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారిచే రచింపబడినది.	1	0	0
4	భారతయోధులు (మహాయోధుల చరిత్రలు)	1	0	0
5	శ్రీ మద్రామాయణ సారము అఫ్టోన్ పటములతో ముద్దులమూట గట్టుచున్నది.	1	8	0
6	పాపారాయ నిర్యాణము (అనుబొబ్బిలి సంగ్రామము, నాటకము) శేషాద్రి రమణ కవులచే రచింపబడినది	1	0	0
7	అర్జున పరాభవము (అపూర్వమగు నాటకము) శేషాద్రి రమణ కవులచే రచింపబడినది.	0	10	0
8	స్వరాజ్య ధ్వజము (నాటకము) పండిత సీతారామకవి కృతము.	0	8	0
9	సేవావ్రత మహిమ (కొండిపర్తి వీరభద్రాచార్య ప్రణీతము)	0	2	0
10	సత్పాత్రదానము	0	1	0
11	కవిత్వతత్వము (ఛందస్సు విషయములు వచనముననుండును)	0	8	0
12	మనోరమావిజయసేనము (నాటకము)	0	8	0
13	ఉపనిషత్సార ధర్మోపదేశములు	0	8	0
14	స్వామిదయానంద సరస్వతి సంపూర్ణచరిత్ర ఉపదేశములు, స్వాముల చిత్రపటముతో సహా 1-8-0			
15	వసుంధర (నవల)	0	12	0

ప్రకృతి సంవత్సరచందా రు 1-8-0.
ఇంగ్లీషు అనుబంధముతో 2-0-0.
వేదాంతానుబంధముతో 2-0-0.
రెండు అనుబంధములతో 2-0-0.

ప్రకృతి

ఆంధ్ర, ఆంగ్ల ఆరోగ్యవిషయిక మాసపత్రిక

వైద్యుని సహాయము లక్కలేకనే స్త్రీపురుషు లెల్లరును, తమయింట తామే సకలరోగము లను సులభముగను, చౌకగను నివర్తింపజేసికొనుటకు జలము, వాయువు, మృత్తిక, పథ్యము, విశ్రాంతి, విద్యుచ్ఛక్తి, శరీర మర్దనాద్యనేక నిరౌషధ (స్వాభావిక) నిశ్శస్త్ర చికిత్సా విధానములిందు ప్రకటింప బడుచున్నవి. తొట్టిస్నానములు చేయువారికేగాక సకల జనులకును మిక్కిలి యుపయుక్తమైనది.

మాదిరిసంచిక 0-4-0

— మేనేజరు ప్రకృతి, బెజవాడ.

తెలుగు లా జర్నలు

మా స ప త్రి క.

ఈపత్రిక 33 సం॥ అనుభవముగల ప్లీడరు మద్రేవు వేంకటరావు పంతులుగారిచే నిర్వహింపఁబడుచున్నది.

2. ఉద్దేశము:—పార్టీలకు ప్లీడర్లసలహాలేకయే, కోర్టులలో, శివిల్, క్రిమినల్, రెవిన్యూ వివాదలను నిర్వహింపఁగలశక్తి నిచ్చుట.

3. ఈపత్రికలోయుండు అంశములు.

(a) [illegible] అందుకు ఉపకరించు హైకోర్టుల తీర్పులు.

(b) ఆరు హైకోర్టులయొక్కయు రివిన్యూబోర్డువారియొక్కయు తీర్పుల సంగ్రహము.

(c) ప్రతిసంవత్సరము అమలులోనికి వచ్చెడి ముఖ్యమైన గవర్నమెంటు చట్టములు.

మా యో గ్య తా ప త్ర ము లు.

1. "ఆనరబిల్ మిస్టర్ జస్టిస్ శేషగిరిఅయ్యర్ హైకోర్టుజడ్జి:—ఈ పత్రికయొక్క ఏర్పాట్లు బాగుగనున్నవి. సరిస్థానములు [illegible] ప్రకటింపబడినవి.

2. మాయవరములో సబుజడ్జిగాయున్న మ॥ రా॥ రా॥ ఆదినారాయణపంతులు బి. ఏ. బి. యల్., గారు:—[illegible] కక్షిదారులకు [illegible] అమలులోయుండు పద్ధతులు తెలియుట జరూరైయున్నది. అందుచే మీపత్రిక సంతోషముతో ఆమోదింపఁబడియున్నది. తెలుగుజిల్లాలలో నిజముగయుండు కొరతను మీపత్రిక తీర్చినది.

3. [illegible] సబుజడ్జిగానున్న మ॥రా॥రా॥ అక్కెంకి వెంకటరామయ్యపంతులు బి.ఏ., బి.యల్., గారు:—మీపత్రిక ప్లీడరుగుమాస్తాలకున్ను ఇంగ్లీషుభాష తెలియనివారికంటె పార్టీలకున్ను మిగుల ఉపయోగమని చెప్పుటకు నాకు సందియము లేదు. ఇందువిషయమై యిచ్చటయుండు ప్లీడరుగుమాస్తాలకు చెప్పితిని.

4. బళ్ళారిజిల్లా [illegible] మునసబుగారు మ॥ రా॥ రా॥ టి. భుజంగరావు ఎమ్. ఏ., బి. యల్., గారు మీ పత్రిక ఉపయోగకరముగను బాగుగను యున్నది. చిరకాలమునుండి యుండిన కొరతను మీరుతీర్చితిరి."

[illegible] రు 4 తో చందాదారులు పంపుకోవలెను.

మేనేజరు, తెలుగు లాజర్నలుఆఫీసు, విశాఖపట్నం.

సద్ధర్మసంజీవని

[illegible] తెలుగుపత్రిక. [illegible] బెజవాడ [illegible] వేదశాస్త్రి [illegible] సంఘసంస్కర్తలు చేయు [illegible] యీపత్రిక ముఖ్యోద్దేశము. ఇందు శ్రీ [illegible] బాలసన్యాసులగు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీస్వాముల [illegible] పరమోపకారక వ్యాసములు ప్రకటింపబడుచున్నవి. [illegible] ధర్మములనుగూర్చి వ్రాసిన వ్యాసములును బయలువెడలుచున్నవి. [illegible] భారతీయుల పత్రికనుజదివి యిందలి స్వజాత్యాదరణ ధర్మములను [illegible] బాలబోధకములగు [illegible] బ్రాహ్మణేతర [illegible] సంఘ [illegible] బుచున్నది. [illegible] సర్వసాధారణులకు వెలలు [illegible] సంవత్సరమునకు రు 3—0—0 లు మాత్రమే యేర్పాటు చేయఁబడినది. [illegible] ఒడయుఁడెలెను.

మేనేజరు, సద్ధర్మసంజీవని పత్రిక, బెజవాడ.

RSVM01 A 119

52

గ్రంథాలయములకు గ్రంథకర్తలకు

ఇక శ్రమ లేదు.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల

వార్షికవృత్తాంతములు	లెటరుపేపర్లు
ప్రకటనపత్రికలు	శుభలేఖలు
గ్రంథములు	పోస్టర్లు

మొదలగు అన్ని విధములైన అచ్చుపనులను

సరసమగుధరలకు అందముగ సకాలమునకు

తయారు చేసియిచ్చును.

వలయువారిట్లు వ్రాయవలెను:—

అయ్యంకి వెంకటరమణయ్యగారు,

మేనేజింగుడైరెక్టరు, ఆంధ్రగ్రంథాలయప్రెస్, లిమిటెడ్, బెజవాడ.

మనసు ఫౌండేషన్

పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	RSVM01 A 119
పుస్తకం పేరు	గ్రంథాలయ సర్వస్వము
తారీఖు	7/6/29
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	55
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	12, 13
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Sandhya
పేజీలు విడదీసినది	Sandhya
స్కాన్ చేసినది	Sandhya
పరీక్ష చేసినది	pragathi
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good